

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

ווילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

ווילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף קל"ב

נתינת המתנות [זרוע לחיים וקיבה] לכהנת

לדעת תנא דבי רבי ישמעאל – כל מקום שנאמר בתורה "כהן", הכוונה לזכרי כהונה בלבד, שכן מצינו בעניין המנחות, שנאמר, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל", ורק מנחת כהן דינה כן, אבל מנחת כהנת נאכלת כמנחת ישראל, שכן נאמר בעניין, "וְזֹאת תֹּנֶת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֲתֶיהָ בְּנֵי אֶהְרֹן", למעט בנות אהרן. והוא הדין לעניין מתנות שנאמר בהם "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שָׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", הכוונה לכהנים זכרים בלבד, ורק להם נותנים מתנות, אבל לא לכהנות.

ולדעת דבי רבי אליעזר בן יעקב – אמנם, בכל מקום שנאמר בתורה "כהן", הכוונה לזכרי כהונה בלבד, ואף על פי כן, מתנות ניתנות גם לכהנות, כי נאמר בכתוב הזה שתי פעמים "כהן", "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שָׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", והרי זה שני מיעוטים, הבאים ללמד, שהכתוב מדבר בזכרי כהונה ולא בבנות כהן, וכלל בדינו, שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ואם כן לא רק לכהנים נותנים מתנות אלא גם לכהנות.

ולסברת עולא – כל מקום שנאמר בתורה "כהן", הכוונה גם לכהנת, ורק במקום שנתפרש בכתוב זכרים, הכוונה לזכרי כהונה בלבד, שכן יש ללמוד, מתוך כך שהוצרך הכתוב לפרש "בני אהרן" בעניין המנחות, ולא סמך על כך שנזכר בכתוב "כהן", "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל", הרי שבכך שנאמר "כהן", לא די ללמד שהכוונה לזכרים בלבד, ומעתה בעניין המתנות, שלא נתפרש בכתוב זכרים, אלא "כהנים" סתם, כהן וכהנת שווים בדבר, ולשניהם נותנים את המתנות.

- **ומהטעם הזה, עולא היה נותן את המתנות שלו גם לכהנות, ואפילו אחר שנשאו לישראל.** [אבל תרומה לא היה נותן להן אף על פי שכהנת בכלל כהן כי תרומה יש בה קדושה ואסורה לזרים ורק מתנות שאין בהם קדושה ומותרים לזרים, היה נותן לכהנות]. [ואמר רבינא שמרימר פסק הלכה כעולא].

- **ורב כהנא, ורב פפא, ורב יימר, ורב אידי בר אבין, שהיו ישראלים הנשואים לכהנות, היו אוכלים את המתנות בשביל נשותיהם.**

בן בכור של בת לוי הנשואה לישראל

לדעת רב אדא בר אהבה, כשם שבכור בן כהן או בן לוי פטור מפדיון, כך בכור בן כהנת או לוויה הנשואות לישראל, פטור מפדיון.

ואמר רבינא, שמרימר פסק הלכה כדברי רב אדא בר אהבה, [ולא כדעת רב פפא המחייב את הבכור בן לוויה וישראל, ואינו פוטר אלא את הבכור בן לוויה וגוי, שאין בו צד חיוב].

חיוב מתנות בכלאים או בכוי

כבר נתבאר, שנאמר, "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שָׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", ללמד, שכל השוחט בהמה, נותן לכהן ממנה את הזרוע הלחיים והקיבה.

- **ודווקא מבהמות, הכהנים מקבלים מתנות אלו, שנאמר בכתוב, "אִם שׂוֹר אִם שָׂה".**

- **ובכלל זה גם שוחט כלאים של בהמות, כגון בהמה הבאה מתיש וכבשה, או מכבש ועז.**

- **אבל מחיות, אין הכהנים מקבלים מתנות אלו.**

- **ולעניין כלאים של בהמות וחיות, כגון כוי, שהוא הבא מצבי וכבשה, נחלקו חכמים ורבי אליעזר.**

< **ומתחילה כך ביארו את מחלוקתם בגמרא:**

לדברי הכל, יש להסתפק, האם הוולד מתייחס רק אחר אמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא מתייחס גם אחר אמו וגם אחר אביו, [שחוששים לזרע האב]. אבל,

לדעת תנא קמא – כשאמרה תורה "אִם שׂוֹר אִם שָׂה", הכוונה היא, הן למי שהוא בהמה גמורה, והן למי שהוא מקצת בהמה, [=שהוא אפילו מקצת שה], ולפיכך, כוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו אם הוא בהמה בלבד כאמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהיא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], בודאי חייב לכל הפחות בחצי מתנות, שהרי לכל הפחות מקצתו בהמה. [וזה מה שמחייבים חכמים בברייתא].

וכוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בו, האם היא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם הוא חייב בחצי מתנות, ומאחר שיש ספק בדבר, המוציא מחברו עליו הראיה, והכהן לא ייטול מספק.

ולדעת רבי אליעזר – כשאמרה תורה "אם שור אם שֶׁה", הכוונה היא, רק למי שהיא בהמה גמורה, [=שה ולא מקצת שה], ולפיכך, כוי הבא מעז נקבה וצבי זכר, שיש להסתפק בו האם הוא בהמה בלבד כאמו, [ואין חוששים לזרע האב], או שהוא גם בהמה וגם חיה, [כי חוששים לזרע האב], יש להסתפק אם הוא חייב בחצי מתנות, ומאחר שיש ספק בדבר, המוציא מחברו עליו הראיה, והכהן לא ייטול מספק. וכל שכן שכוי הבא מצביה נקבה ותיש זכר, שיש להסתפק בה, האם הוא חיה בלבד, [ואין חוששים לזרע האב], או שיש בו גם חיה וגם בהמה, [כי חוששים לזרע האב], בוודאי שהוא פטור מן המתנות.

< ולדברי רבין אמר רבי יוחנן כך הוא ביאור מחלוקתם באיזה אופן לדרוש את הכתוב "אם שור אם שֶׁה":

לדברי הכל, ה"אם" הראשון בא לרבות את הכלאים של בהמות, כגון הבא מכבשה ותיש, או הבא מעז וכבש.

ולדעת תנא קמא – ה"אם" השני בא לרבות את הכוי, שהוא כלאים של בהמה וחיה, ואם כן, הכוי חייב בכל המתנות כבהמה גמורה, ולא רק בחצי מתנות. [אבל אין צריך את הכתוב "אם", לחלק בין שור לשה, וללמד שיש חיוב מתנות גם בשור בפני עצמו, ובשה בפני עצמו, כי דין זה יש ללמוד מהכתוב, "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶח", שמשמע, שיש חיוב בזביחה של זבח אחד].

ולדעת רבי אליעזר – ה"אם" השני בא ללמד, שיש חיוב מתנות גם בשור לבדו, ובשה לבדו, ולא רק כששוחט שניהם יחד. [אבל כוי אינו חייב במתנות. והכתוב "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶח" בא ללמד, שדינו של הכהן עם הטבח ולא עם הבעלים, והטבח נותן לכהן את המתנות, אף כשהבהמה אינה שלו].

מדיני כוי [שיש להחמיר עליו כחיה וכבהמה]

א. חלבו אסור כחלב חיה.

ב. ודמו טעון כיסוי כדם חיה.

ג-ד. דמו וגידו אסורים כדם וגיד של בהמה וחיה.

ה. וחייב במתנות כבהמה, [לדעת תנא קמא אבל רבי אליעזר חולק על כך].

בכור הפוטר מן המתנות

בכור בהמה טהורה של ישראל, שנתערב בבהמות אחרות בעודו ביד בעליו, קודם שבא ליד כהן, כל אחת מהן היא ספק בכור ספק בהמת חולין, ולכן, ממה נפשך הכהן מקבל ממנה את המתנות, [זרוע לחיים וקיבה], שכן אם בהמת חולין היא, המתנות שלו, ואם בכור היא, כולה שלו, וממה נפשך המתנות שלו.

אבל בכור בעל מום שניתן לכהן, וחזר הכהן ומכרו לישראל, הרי זה פטור מן המתנות, שכן הבכור והמתנות היו שייכים לכהן, ובידו למכור את כל מה ששלו לישראל.

< ואם נתערב בכור זה שקנה ישראל בבהמות חולין אחרות,

- כשכל הבהמות של אדם אחד, אינו מרויח הרבה, כי אין כאן אלא בהמה אחת הפטורה מן המתנות, ועל כרחו יתן מתנות מכולן חוץ מאחת, [אלא שזכותו לשייר בידו את הזרוע לחיים וקיבה שהם משובחים, כי יאמר שהם מן הבכור, והמוציא מחבירו עליו הראיה].

- אבל כשנתערב הבכור הזה בבהמות שכל אחת שייכת לאדם אחר, ולקחו כל אחד בהמה אחת ושחטוה, כולם פטורים מן המתנות, שכל אחד יכול לומר, בהמה שלקחתי היא הבכור, הפטור מן המתנות, והדין עמו, כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

-

בהמת גוי פטורה מן המתנות, שנאמר בעניין, "וְזֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם", וגוים אינם בכלל "הָעַם".

מתנות מבהמות של כהנים

כתוב אחד אומר "וְזֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם" ומשמע שבהמת כהנים עצמם פטורה מהמתנות שכן הכהנים אינם בכלל "הָעַם".

וכתוב שני אומר "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶח" ומשמע שגם בהמת כהנים בכלל שגם הם קרויים זובחי זבח.

ויישוב שני הכתובים הוא, שכשבהמת כהן נשחטת לצורך אכילתו, היא פטורה מן המתנות, [וזה למד מהכתוב הראשון].

אבל כשבהמות הכהן נשחטות להימכר בשוק, הוא מחויב לתת מהן מתנות לכהנים אחרים, [וזה למד מהכתוב השני].

וכל זה, כשבהמותיו נמכרות בחנות, על ידי שקבע עצמו לכך, להשתכר ממכירתם. אבל אם

ארע ששחט פעם בהמה למכור, דינו כשוחט לעצמו, [שכשאינו משתכר בכך באופן קבוע דומה מכירתו לאכילה שבה מחיה נפשו].

ואולם, אם הדבר חוזר על עצמו שתיים ושלוש שבתות, אף שמוכר באופן ארעי, נעשה כמוכר קבוע, וחייב במתנות.

עונשו של טבח כהן המשייר מתנותיו לעצמו

אמר רב חסדא, טבח כהן שאינו מפריש מתנותיו לכהן, אחר יהא בנידוי לאקי ישראל.

ומבואר בגמרא, שטבח כהן שלא אכפת לו מהנידוי, וממשיך לשייר לעצמו את המתנות, קונסים אותו, כגון שנוטלים ממנו את כל הירך, [כן היה עושה רבא], או שנוטלים ממנו את גלימתו, [כן היה עושה רב נחמן בר יצחק].

אלא שעד 22 שנה, קודם שבאים לקונסים בדברים אלו, יש להתרות בהם, שבאים לקונסים ויחזרו בהם, אבל מי שעמד בנידוי הזה 22 שנה, וממשיך במעשיו, קונסים אותו בדברים אלו אף בלא התראה, וכן היה דינם של טבחי הוצל, שעמדו בנידוי זה 22 שנה.

-

מי שאינו רוצה לקיים מצוות עשה, כגון סוכה, לולב, או ציצית, [שאין בהם חסרון כיס כל כך], כופים אותו לקיים, אף על ידי הכאתו, עד שיתרצה או עד שתצא נפשו.

אבל מי שעבר על איסור לא תעשה, שיש בו חיוב מיתה או כרת, אין נענש אלא במה שאמור בו, ושוב אינו נענש עונש אחר, כי אין עונשים אדם שני עונשים, ודיו בעונש הגדול יותר [=קם ליה בדרכה מיניה].

אופן חילוק המתנות

מתנות בהמה זקה, שאבריה קטנים, אין חולקים אותם, אלא (א) הזרוע ניתן כולו כאחד לכהן אחד. (ב) והקיבה ניתנת כולה כאחת לכהן אחד. (ג) והלחיים חולקים אותם לשני כהנים.

אבל לא יחלקו את המתנות לחלקים קטנים יותר כי אם יחלק בה את האברים הללו לחלקים קטנים, לא יהיה בכל אחד כדי נתינה. [אלו דברי רב חסדא]

ומתנות בהמה גסה, שאבריה גדולים, ניתן לחלק אותם לחלקים רבים יותר, כי גם כשיחלקו אותם להרבה חלקים, יהיה בכל אחד בכדי נתינה. וכן היו עושים בארץ ישראל, בחלוקת מתנות שור הגדול, שהיו חולקים אותו כל עצם [עם בשר שעליה] לכהן אחר. [אלו דברי רב יצחק בר יוסף].

בהמה שלא הורמו מתנותיה

לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן – אסור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה, וכל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיה, כאילו אוכל טבלים.

ולדברי מסדר הש"ס – אין הלכה כן, ואינו נחשב כאוכל טבלים.

אופן אכילת המתנות

לדברי רב חסדא, מתנות, זרוע לחיים וקיבה, הן בכלל הכתוב, "וַיִּדְבֶּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וְאֶנִּי הֵנָּה נִתְּנִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתִּי תְרוֹמַתִּי לְכָל קֹדֶשׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּנִים לְמִשְׁחָה [=לגדולה] וְלִבְנֵיךָ לְחֶק עוֹלָם", המלמד שיש לאכול מתנות כהונה כדרך שהמלכים אוכלים, ולכן אין לאוכלם אלא צלי ובחרדל.

כהן שאין נותנים לו את המתנות

לדברי רב חסדא – כל כהן שאינו בקי בעשרים וארבע מתנות כהונה [המנויות להלן בדף קל"ג], מה דינו, וכיצד נאכלות, אין נותנים לו מתנות, [שלא יכשל בהם].

אולם לדברי רבי שמעון בברייתא – רק כהן שאינו מודה באחת מהעבודות, [שאמר בלבו, דברי הבל הן, ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות, אלא משה בדה מלבן], אין לו חלק במתנות כהונה ובקדשים, אבל המודה בכלן, יש לו חלק בהן, ונותנים לו את המתנות, אף על פי שאינו בקי בהן ובדיניהן וכיצד נאכלות. [ואם כן נדחו דברי רב חסדא]. ודין זה, שחלוקת הקדשים תלויה בכך שהכהן מודה בעבודה, למד מהכתוב, "הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֶהֱרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה" כלומר רק זה המודה בעבודת ההקרבה [=הולכה] ובשאר העבודות המסורות לבני אהרן הוא חולק בקדשים אבל זה שאינו מודה באחת מהעבודות הללו אין לו חלק בעבודה.

ובכלל העבודות המנויות בברייתא, שהן מסורות לבני אהרן, וכהן שאינו מודה בהן אינו חולק בקדשים, ככהן שאינו מודה בעבודת ההולכה, הן חמש עשרה העבודות הבאות:

א-ב. יציקות ובלילות.

שנותן שמן במנחה, ובוללה, וחוזר ונותן עליה שמן, לקיים בה מצות יציקה, "וַיִּצַק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן", כמבואר במסכת מנחות, שכולן צריכות שלש מתנות שמן.

ג. פתיתות

מנחת מחבת, ומרחשת, ומנחת מאפה תנור, שהיו נקמצות לאחר אפיה, אחר האפיה פותתם ומחזירים

ד. מליחות.

שנאמר "וְכָל קֶרֶבּוֹ מִנְחָתָךְ בְּמִלַּח תִּמְלַח".

ה-ו. תנופות והגשות.

תנופה היא הולכה והבאה של המנחה. והגשה היא שמגיש את המנחה כשהיא בכלי, קודם קמיצה, ונוגע בה קרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן. ולא כל המנחות טעונות תנופה והגשה, ובמסכת מנחות מבואר אלו טעונות תנופה ולא הגשה ואלו טעונות הגשה ולא תנופה, ואלו אינן טעונות לא תנופה ולא הגשה.

ז. קמיצות.

ח. הקטרות.

ט. מליקות.

דף קל"ג

י. קבלות

קבלת הדם.

יא. הזאות.

היא זריקת דם הנזרקים במזבח, בין הניתזים בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, בין הניתזים בחוץ.

יב. השקאת סוטה.

יג. עריפת עגלה ערופה.

בכהנים היא, שנאמר " וְנָגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּגִי לְוִי".

יד. טהרת מצורע.

בצפרים להזות.

טו. ונשיאות כפים בין מבפנים בין מבחוץ.

בפנים במקדש, שנאמר "וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו אֶל הָעַם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרָד מֵעֵשֶׂת הַחֹטָאת וְהֵעֵלָה וְהִשְׁלָמִים", ובחוץ, בגבולים בכל עיר ועיר בבית הכנסת.

כהן שאינו יודע ליטול חוטים שבלחי

לדברי רבי אבא אמר רב הונא אמר רב – מאחר שיש בלחי חוטי דם האסורים באכילה, כל כהן שאינו יודע ליטלם, **אין נותנים לו מתנה.**

אולם דחו דבריו – ואמרו, שאפילו הכהן אינו יודע לטלם, יכולים לתת לו את הלחי, ואין לחוש שיכשל באכילת דם, יכול להוציא את הדם גם בלא נטילת החוטים, כגון על ידי צלייה, [שעל ידי הצלייה הדם זב], או על ידי מליחה, [שגם על ידי המליחה הדם זב].

כהן החוטף מתנות

רב יוסף בדק את רבא [שהיה כהן], אם ידע להשיב לו, האם כהן החוטף מתנות [מתינוקות הנושאים אותם לכהנים], יפה עושה, שמראה בכך שהוא מחבב את המצווה, או שמזלזל הוא במצווה.

וענה לו רבא, מאחר שנאמר, "וַיִּנְתֵּן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה", אין לכהן לחטוף את המתנות, אלא לקבל ממי שיתן לו, שהדבר תלוי בנותן.

וכך היתה הנהגת אביו [שהיה כהן].

- **מתחילה היה חוטף את המתנות, כי היה סבור שבכך הוא מחבב את המצווה, שמראה שחפץ בה ביותר.**

- **אולם כששמע את דברי רבא שנאמר, "וַיִּנְתֵּן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה", ללמד שאין לכהן לחטוף את המתנות, אלא לקבל ממי שיתן לו, שהדבר תלוי בנותן, שוב לא היה חוטף את המתנות, אבל היה מבקש מבני אדם שיתנו לו, שהיה סבור שבכך שמראה שחפץ בהם, מחבב את המצווה.**

- **אולם כששמע את דברי רבי מאיר, שמה שגינה הכתוב את בני שמואל הנביא, "וְלֹא הָלְכוּ בְּנֵי בְּדָרְכוֹ וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצֵעַ וַיִּקְחוּ שְׂחָד וַיִּטּוּ מִשְׁפָּט", הכוונה לכך ששאלו חלקם בפיהם, שוב לא היה מבקש את המתנות מבני אדם, אבל היה מקבל בכל מי שבא לתת לו.**

- **אולם כששמע מה ששנינו בעניין חלוקת לחם הפנים, שכשמת שמעון הצדיק, ונשתלחה מארה בלחם, ולא היה מספיק לכל, הצנועים היו מושכים את ידיהם, ולא באים ליטול בו חלק, [כדי שישאר לאחרים], ורק הגרגרנים היו באים וחולקים, שוב לא היה נוטל את המתנות גם כשרצו לתת לו, [כדי שישאר לאחרים], ורק פעם אחת בשנה, בערב יום הכיפורים, היה מסכים לקבל מתנות, כדי שלא ישתכח הדבר שהוא כהן. [אבל לא סמך על כך שיפרוס כפיו ובכך לא ישתכח הדבר שהוא כהן כי היו קבועים לו זמנים ללמוד עם תלמידיו והיה עוסק עימהם בעת שהציבור נאספים בבית הכנסת והיה אנוס שלא יוכל ללכת לפרוס כפיו].**

כהן מזכה את המתנות לישראל

קודם שהגיעו לידו של כהן עצמו

לדברי רב יוסף, **כהן שיש לו מכירים ואוהבים, שרגילים לתת לו מתנותיהם, מאחר שרגילים בכך, אף קודם שבאו המתנות לידו, נחשבות הן כמי שבאו לידו, ויכול לזכותם לישראל אחר, והמביאים יביאו את המתנות ישירות לאותו ישראל.**

ומפורש בדברי רב יוסף שדין זה אמת

א. שהכהן מזכה את המתנות לישראל מרצונו, ללא שום חשש של כפיה, [להוציא אם כהן זה משרת בבית בעל הבית, ובא לזכות את המתנות למי שבעל הבית חפץ ביקרו, שאינו עושה זאת אלא מחמת כפיית בעל הבית].

ב. שהכהן מזכה את המתנות לישראל עני, שהוא דחוק במזונותיו, [להוציא אם בא לזכות לישראל שיש לו מזונות, שאינו יכול].

ג. ותנאי נוסף, אמנם לא ביאר רב יוסף, שהוא מעכב, אולם משמע מדבריו שדין זה אמור, רק כשהכהן מזכה את המתנות לצורבא מדרבנן,

אבל לשאר בני אדם לא.

ומעשה ברבא ורב ספרא, שהתארחו בביתו של מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא [או ביזנא], והיה שמשו כהן שרגיל לקבל את המתנות מבעל הבית.

וחפץ רבא לאכול לשון בחרדל מהמתנות שהיו מיועדות לאותו שמש כהן, וביקש ממנו שיתן לו מהם לאכול, והסכים.

רבא אכל, כי היה סבור שהכהן יכול לזכות לו את המתנות שרגיל לקבל, כמבואר לעיל בדברי רב יוסף.

ורב ספרא לא אכל, כי השמש עדיין לא זכה במתנות בעצמו, ולא היה יכול לתת אותם לאחרים.

ובלילה הראו לרב ספרא את הפסוק, "מַעֲדָה בְּגָד [=בגד בלוי ונרקב] בַּיּוֹם קָרָה [=בעת הקור. אינו שוה כלום, והוא כמו] חֶמֶץ עַל נֶתֶר [שאינו אלא מפסידו] וְשֵׁר בְּשָׂרִים עַל לֶב רָע [כן שר בשירים על לב רע, כלומר, כן האומר דברי תורה למי שאינו יודע להבין בהן]".

רב ספרא היה סבור, שהראו לו פסוק זה, כי טעה, ולא סמך על דברי רב יוסף, שאמר, שכהן יכול לזכות לאחרים ממה שרגילים לתת לו אף קודם שבא לידו.

אולם רב יוסף אמר לו, שבמעשה הזה, היה הדין עמו, כי מאחר שהשמש כפוף לבעל הבית, אינו יכול לזכות את המתנות למי שבעל הבית חפץ ביקרו, [כאות א], ואם כן, לא זכה השמש במתנות, לתת אותן לרבא.

והפסוק שהראו לו בחלום על מי שאינם מבינים דברי תורה כלפי רבא נאמר אלא מאחר שרבא היה נזוף לא הראו את הפסוק לרבא עצמו אלא לרב ספרא.

השונה לתלמיד שאינו הגון

לדברי רב דימי – פשט הכתוב, "מַעֲדָה בְּגָד [=בגד בלוי ונרקב] בַּיּוֹם קָרָה [=בעת הקור. אינו שוה כלום, והוא כמו] חֶמֶץ עַל נֶתֶר [שאינו אלא מפסידו] וְשֵׁר בְּשָׂרִים עַל לֶב רָע", הרי זה אמור כנגד השונה לתלמיד שאינו הגון.

ולדברי רב יהודה אמר רב – כל השונה לתלמיד שאינו הגון, נופל בגיהנם, שנאמר, "כָּל חֶשֶׁךְ טָמוֹן לְצַפוּנָיו תִּתְאַכְּלֵהוּ אֵשׁ לֹא נֶפֶח [=תאכל אש של גיהנם. את זה אשר] יִרְעַ שְׁרִיד [=תלמיד רע] בְּאֶהְלוּ [כלומר שיש לו באהלו תלמיד רע ושונה לו]".

ולדברי רבי זירא אמר רב – כל השונה לתלמיד שאינו הגון, כזורק אבן למרקוליס, שנאמר, "כְּצִרֹר אָבֹן בְּמַרְגְּמָה כֵּן נוֹתֵן לְכֶסֶל כְּבוֹד", ונאמר, "לֹא נֶאֱוָה לְכֶסֶל תִּעֲנוּג אֶף כִּי לְעֶבֶד מִשָּׁל בְּשָׂרִים".

כשישראל פטור מן המתנות

צריך לפרסם הדבר

כבר נתבאר בדף קל"ב, שבהמה של כהן או של גוי פטורה מן המתנות. והוא הדין לבהמה שכהן או גוי שותפים בה עם ישראל, שמחמת שותפות הכהן והגוי, היא פטורה מן המתנות.

ובאופן הזה, כשישראל נפטר מן המתנות משום שותפות כהן או גוי, צריך לרשום סימן על הבשר, כדי שיבינו הכל שאין כל הבשר שלו, ולכן אינו נותן ממנו מתנות.

ואם ניכר לכל על ידי דבר אחר, שיש להם שותפות עמו, די בכך, ואין צריך לרשום סימן, ושני אופנים מבוארים בגמרא שבהם ניכר לכל שיש לגוי שותפות עמו ואינו צריך לרשום סימן על הבשר.

א. דיתוב גוי אמסחתא.

כלומר כשישראל שותף עם גוי בבהמה, והגוי יושב על המקח בשעת המכירה, ידוע לכל שיש לגוי חלק בבהמה, שכן כשהגוי יושב על המקח הוא צועק תדיר אל תמכור בכך אלא בכך והכל יודעים שיש לו בה חלק.

מה שאין כן אם היה שותף עם הכהן בבהמה, אף כשהכהן יושב על המקח בשעת המכירה, מחמת צניעותו אינו משתתף במכירה וסומך על הטבח שימכור, ואין ניכר לכל שיש לו בה חלק, וסבורים הכל שגם הכהן בא לקנות, ולכן גם באופן הזה אם הכהן שותף בבהמה צריך לרשום.

ב. דיתוב גוי אכספתא.

כלומר כשישראל שותף עם גוי בבהמה, והגוי יושב בשעת המכירה על הארגז שבו נותנים את הכסף המתקבל תמורת הבשר, ידוע לכל שיש לגוי חלק בבהמה, ולכן הוא שומר על הכסף

שנותנים תמורת הבשר, שאם לא כן, אלא כל הבהמה של ישראל, לא היה מושיב את הגוי לשמור על כספו, שאין ישראל רגילים להאמין גוי לשמור עבורם. [אין אמונה בעובדי כוכבים].

מה שאין כן אם היה שותף עם הכהן בבהמה, אף כשהכהן יושב בשעת המכירה על הארגז שבו נותנים את הכסף המתקבל תמורת הבשר, אין הדבר מוכיח לכל שיש לכהן חלק בבהמה, כי יתכן שהכל של ישראל, והישראל ביקש מהכהן לשמור עבורו, שכן הכהנים נאמנים על ישראל לשמור עבורם, ולכן גם באופן הזה אם הכהן שותף בבהמה צריך לרשום.

אופן נוסף, שבו ישראל פטור מן המתנות, שלא על ידי שותפות כהן או גוי, הוא כשפדה בהמת קדשים שנפסלה מהקרבה מחמת מום שנפל בה, שהיא פטורה מן המתנות, כפי שנתבאר בתחילת הפרק.

רוב פסולי המוקדשים, הנמכרים להביא בדמיהם קרבן תחת מה שנפסל, התירו למוכרים בשוק כשאר בשר, כדי שיהיו להם קונים בנקל, ולפיכך, מאחר שלא ניכר ממכירתם שהם שונים משאר חולין הנמכרים, צריך לרשום עליהם סימן, שידעו שהם פטורים מן המתנות.

אבל בכור ומעשר הנמכרים, מאחר שדמיהם לבעלים ולא לקרבן, לא התירו לזלזל בהם למוכרים בשוק, אלא נמכרים בתוך הבית, ומאחר שעל ידי זה ניכר לכל שהם בכור ומעשר, הפטורים מן המתנות, אין צריך לרשום סימן בבשר על כך.

בהמת ישראל שכהן או גוי שותפים במקצתה לדעת רב הונא – מה שנתבאר, ששותפות כהן או גוי פוטרת מכל המתנות, הוא רק כשיש להם שותפות בכל הבהמה, [אפילו חלק קטן] או שיש להם שותפות בכל החלקים שמהם המתנות באות, אבל כשיש להם שותפות בראש בלבד [ולא ביד ובבני מעיים], אינם פוטרים אלא ממתנת הלחי שהיא חלק מהראש. וכשיש להם שותפות ביד בלבד, [ולא בראש ובבני מעיים], אינם פוטרים אלא ממתנת הזרוע, שהיא חלק מהיד. וכשיש להם שותפות בבני מעיים בלבד, [ולא בראש וביד], אינם פוטרים אלא ממתנת הקיבה, שהיא חלק מבני מעיים. [ומסקנת הגמרא, שכמו כן, כשיש להם שותפות בכל הבהמה, חוץ מהראש והיד ובני מעיים, אף שבעיקר הבהמה יש להם שותפות, מאחר שבחלקים החייבים במתנות אין להם שותפות, הבהמה חייבת במתנות]

ולדעת חייא בר רב – אפילו אינם שותפים אלא באחת מן המתנות, הבהמה פטורה מכל המתנות, כי לדעתו כל שלושת המתנות, נחשבות כמתנה אחת, ומי שפטור מאחת מהן, נפטר מכולן. [ודברי חייא בר רב נדחו מברייתא, בה מבואר כדברי רב הונא. וביאר רב חסדא, שטעותו של חייא בר רב נבעה מתוך כך, שבברייתא אחרת נמנו שלושת המתנות כמתנה אחת, אולם אין ממנה ראיה, כי באותה ברייתא מנו כל מתנות דומות כאחת, אף שבאמת כל מתנה נחשבת לעצמה].

עשרים וארבע מתנות כהונה

עשר במקדש [שנאכלים לפנים מהקלעים]:

א. חטאת בהמה.

ב. חטאת העוף.

ג. אשם ודאי. [חמישה יש - גזלות. מעילות. שפחה

חרופה. נזיר. ומצורע].

ד. אשם תלוי.

ה. זבחי שלמי ציבור. [כבשי עצרת. והם קדשי

קדשים לאכול בעזרה].

ו. לוג שמן של מצורע [כלומר מה שנשאר מהלוג

אחר המתנות שכנגד ההיכל ועל הכהן שהוא נאכל

לכהנים].

ז. שתי הלחם.

ח. לחם הפנים.

ט. שיירי מנחות [של יחיד. כלומר מה שנשאר מהן

אחר הקמיצה].

י. מותר מנחת העומר. [כלומר מה שנשאר ממנה

אחר קמיצתה].

ארבע בירושלים [הנאכלים ומתחלקים לכל

העיר]:

א. בכור תם.

ב. ביכורים. [אינם נאכלים אלא בירושלים,

שנאמר, "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך

ותירשך ויצחקך ויבכרתך בקרבך וצאנך וכל נדריך אשר

תדר ונדבתך ותרומת דך" "ותרומת ידך" אלו

הבכורים].

ג. מורם מתודה ושלמים, [חזה ושוק משניהם,

וארבע חלות מארבעת מיני לחמי התודה], ומורם

מאיל נזיר, [זרוע וחלה ורקיק], וכל אלו נמנו

כמתנה אחת, כי עניין אחד הם, כי כולם דברים

המורמים מקדשים קלים.

ד. עורות קדשי קדשים, [עולה חטאת ואשם,

שנאמר "ויהפך המקריב את עלת איש עור העלה

אשר הקריב לפהו לו יקיה" ובתורת כהנים מלמד

שגם עורות חטאת ואשם לכהנים. ואף שהיו

מפשיטים את העורות בעזרה, נחשבים כמתנות

ירושלים, ולא כמתנות המקדש, כי אינם נפסלים ביציאה, ומכל מקום גם כמתנות הגבולים אינם נחשבים, כי אינם נתנים בגבולים].

עשר בגבולים [הניתנים לכהנים בכל ארץ ישראל]:

- א. תרומה.
- ב. תרומת מעשר.
- ג. חלה.
- ד. ראשית הגז.
- ה. מתנות [זרוע לחיים וקובה]. וכל אלו נמנו כמתנה אחת, כי עניין אחד הם.
- ו. פדיון הבן. [חמשה סלעים].
- ז. פדיון פטר חמור. [שפודים אותו בשה].

ח. שדה אחוזה. [שהקדישו בעלים, ולא גאלו, ומכרה גזבר לאחר, והרי היא יוצאה ביובל, ומתחלקת לכהנים של אותו משמר שאירע בו יובל, שנאמר "וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל קִדָּשׁ לַיהוָה פְּשֻׁדָּה הַחֵרֶם לַפֶּהוּ וְתִהְיֶה אֶחָדָתוֹ"].

ט. שדה חרמים. [שהחרימו ישראל].

י. גזל הגר. [הגוזל את חבירו, ונשבע לו בשקר שאינו חייב לו, חייב לשלם לו קרן וחומש ואם מת הנגזל משלם ליורשיו, ואם הנגזל הוא גר, ומת בלא יורשים, ואחר כך הודה זה שנשבע על שקר, על זה נאמר, "וְאִם אֵין לְאִישׁ [הנגזל] גָּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם [זה הקרן] הַמוֹשָׁב [זה החומש] לַיהוָה לַפֶּהוּ..."] .

כל המתנות הללו נכתבו בתורה בכלל ופרט, [פרשת מתנות כהונה פותחת בכלל " וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וְאֶנִּי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְּרוּמַתִּי לְכָל קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נֹתְנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָד לְחֶק עוֹלָם" ואחר כך מפרשת כל פרט ופרט בפני עצמו "זֶה יְהִי לָךְ מִקִּדְשׁ הַקִּדְשִׁים מִן הָאֵשׁ..."], ובברית מלח, [שנאמר בסוף העניין "בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לְפָנַי ה' לָךְ וּלְנִרְעָד אֶתְּדָ"], ללמד, שכל המקיימים כאילו קיים מה שנדרש בתורה בכלל ופרט, וכאילו קיים כל הקרבנות, שגם בהם נאמר ברית מלח. וכל העובר עליהם, כאילו עובר על התורה שנתנה בכלל ופרט, ועל הקרבנות.

-

בהמת כהן וגוי פטורה מחיוב ראשית הגז, ופטור זה תלוי במי שלו שייכת הבהמה, ולא במי שלו שייך הגז, ולכן, בהמת כהן וגוי פטורה מראשית הגז, גם כשישראל קונה מהם את הצמר בעודו מחובר לבהמה.

ובזה דין מתנות חמור מדין ראשית הגז, שבמתנות הכל תלוי במי שלו שייכים החלקים שמהם המתנות באות, ולא במי שלו שייכת עיקר הבהמה, ולכן בהמה של כהן, שישראל קנה ממנו את ראשה קודם השחיטה, חייבת במתנות הראש שהם הלחיים.

דף קל"ד

המוכר בהמה חוץ מן המתנות

כהן שמכר בהמה לישראל, ושייר לעצמו את המתנות, כגון שאמר, הריני מוכר לך את הבהמה חוץ מהמתנות שבה, מאחר שהמתנות שייכות לכהן, כשהישראל שוחט את הבהמה, אין בה חיוב נתינת מתנות, והכהן נוטל אותם כבשר שלו.

אבל כשישראל מוכר בהמה לישראל, ומשייר לעצמו את המתנות, כגון שאמר, הריני מוכר לך את הבהמה חוץ מהמתנות שבה, מאחר שהמתנות שייכות לישראל, כשהישראל הקונה שוחט את הבהמה, יש בה חיוב נתינת מתנות, ומאחר שהחיוב מוטל על השוחט הרי זה נותן את המתנות לאיזה כהן שירצה.

כהן שמוכר בהמה בתנאי

שיקבל ממנה את המתנות

כהן שמכר בהמה לישראל, והתנה עמו, שיקבל ממנו את מתנותיה, מאחר שכל הבהמה של ישראל הקונה, כשהוא שוחט הוא מחוייב לתת מתנותיה לכהנים, אבל אינו מחוייב לתת דווקא לכהן שמכר לו, אלא נותן לאיזה כהן שירצה, כי מאחר שהמתנות של הבהמה שייכות לכל הכהנים, אין בידו של כהן זה, לחייבו לתת דווקא לו.

כהן שמכר בהמה על מנת

לקבל ממנה מתנותיה

כהן שמכר בהמה לישראל, ואמר לו, אני מוכר לך פרה זו, על מנת שהמתנות שלי:

- י"א שדינו כדין מוכר בהמה חוץ מהמתנות, שמשיירם לעצמו, והבהמה פטורה מנתינת מתנות, כי הם שייכות לכהן המוכר.

- וי"א שדינו כדין מוכר בהמה בתנאי שיקבל הוא את המתנות, שהקונה חייב לתת ממנה מתנות, כי קנה כולה, ונותן לאיזה כהן שירצה.

ממי מוציא הכהן את המתנות

הנמכרות עם הבשר במשקל

מבואר במשנתנו, שהקונה בשר במשקל, ונמצאו בתוכו מתנות, הכהן נוטל אותם מהקונה, כי הם ראויות לו, והקונה תובע מהמוכר מה שנחסר ממנו על ידי הכהן, כי

הקונה קנה בשר במשקל, ועתה כשנטל ממנו

הכהן את חלקו, חסר מהמשקל ששילם עבורו.

לדעת רב – דין זה, שאין לכהן תביעה אלא על

הקונה, ורק מהקונה הוא יכול לתבוע את חלקו,

[והוא חוזר ותובע את המוכר], דין זה אמור,

כשהקונה שקל בעצמו את הבשר, ונמצא שהוא

זה שלקח את המתנות הראויות לכהן, ולכן

הכהן מוציא רק ממנו. אבל **כשהמוכר שקל את**

הבשר ונתן לקונה את המתנות עמו, נמצא

שהמוכר הוא זה שגזל את הכהן להוציא מידו

את הראוי לו, ובאופן הזה, **הכהן יכול לתבוע**

את הפסדו הן מהטבח והן מהקונה, [כלומר

מאחד מהם יתבע, מאיזה שנוח לו], מהטבח

הוא יכול לתבוע את הפסדו, כי הטבח גזל ממנו

את המתנות, ומהקונה הוא יכול לתבוע את

הפסדו, כי המתנות בידו, [וכשהכהן מוציא

מהקונה, הקונה חוזר ותובע את המוכר].

ולדעת רב אסי – **בכל אופן**, מאחר שהמתנות

קיימות בידו של הקונה, **אין לכהן תביעה אלא**

על הקונה, ואפילו המוכר שקל את הבשר,

[וכשהכהן מוציא את המתנות מהקונה, הוא חוזר

ותובע את המוכר].

< **מתחילה אמרו**, **שלדברי הכל**, **כשהטבח**

שוקל את המתנות, ונותן אותם לקונה, הוא

נידון כגזלן. ו**בזה נחלקו** :

לדעת רב – **כשאחד גזל איזה דבר**, **ובא אחר**

ואכלו קודם שנתייאשו הבעלים, **הנגזל יכול**

לתבוע הן את הראשון שהוציא את הדבר

מרשותו, **והן את השני** שבא הדבר לרשותו

לבסוף, וכמו כן בזה, מאחר שהטבח בגזלתו

הוציא את המתנות מרשות הכהן, והקונה

הכניסם לרשותו, הכהן יכול לתבוע מי מהם

שירצה.

ולדעת רב אסי – **לעולם אין הנגזל תובע אלא**

את מי שהגזלה בידו, ומאחר שעתה המתנות

ביד הקונה, אין לכהן תביעה אלא על הקונה.

כן פירש רש"י אוקימתא זו, שדברי רב הם כדברי רב

חסדא, שגזל ולא נתייאשו הבעלים, ובא אחר ואכלו,

הנגזל גובה ממי שירצה, ורב אסי לית ליה דרב

חסדא. אולם התוס' פירשו אוקימתא זו באיפוך,

ראה הערה.

< **ולאחר מכן אמרו**, **שלדברי הכל**, **כשאחד גזל**

איזה דבר, **ובא אחר ואכלו קודם שנתייאשו**

הבעלים, **הנגזל יכול לתבוע הן את הראשון**

שהוציא את הדבר מרשותו, **והן את השני** שבא

הדבר לרשותו לבסוף. **ובזה נחלקו** :

לדעת רב – הטבח השוקל את המתנות לקונה,

נחשב כגזלן של המתנות, ככל גזלן הגוזל דבר

מרשות בעליו, [=מתנות כהונה נגזלות], ולכן

הכהן יכול לתבוע גם את הטבח.

ולדעת רב אסי – **מתנות כהונה אינן נגזלות**,

ובכל מקום שהן נמצאות, נחשבות הן כברשות

הכהן, ואם כן, הטבח ששקל אותם למוכרם,

אינו נחשב כגזלן, ואין לכהן תביעה אלא על מי

שמחזיק אותם בפועל.

מתנות מבהמת גר

כבר נתבאר, שבהמה של גוי פטורה מן המתנות,

ובהמה של ישראל חייבת במתנות.

והכל תלוי בשעת השחיטה, אם בשעת השחיטה

היה הבעלים גוי, הרי זה פטור מן המתנות, אף

על פי שהתגייר בעודן קיימות. ואם בשעת

השחיטה כבר נתגייר, הרי זה חייב במתנות, אף

על פי שבאה הבהמה לידו בעודו גוי.

ומי **שנתגייר**, **ובאותו זמן נשחטה בהמתו**, ואין

ידוע אם קודם הגירות נשחטה, ופטור מן

המתנות, או **אחר הגירות** נשחטה, וחייב

במתנות. **מאחר שהדבר בספק**, **אם חייב לתת**

לכהן את המתנות או לא, **הרי זה פטור**, **ככל**

ספק ממון, **שהדין עם המוחזק**, והמוציא

מחבירו עליו הראיה.

ספק מתנות עניים

כבר נתבאר בכמה מקומות, שהלקט, הם

השבלים הנושרים בשעת הקצירה, ממתנות

עניים הם, שנאמר, "וְלִקְטוּ קִצְיָךְ לֹא תִלְקֹט".

< **וכשנמצאו שבלים בתוך חורי נמלים**, **במקום**

שעדיין לא נקצר, **אין לחוש שמא תבואה זו**

היא לקט שנשר מהקוצרים במקום אחר,

והביאוהו הנמלים לכאן, ולכן כל הנמצא

במקומות שעדיין לא קצרום, אינו נידון כלקט,

ושייך לבעל הבית.

< **אבל כשנמצאו בתוך חורי נמלים שאחר**

הקוצרים, במקום שראוי להיות בו לקט :

לדעת תנא קמא – **העליונים** הנמצאים על פי

החור, יש לחוש שלקט הם, שנשרו מן השבלים

בשעת הקצירה, ולכן הם שייכים **לעניים**. אבל

התחתונים, שבקרקעית הבור, ודאי קודם

הקצירה הכניסום לשם הנמלים, ואינם מן

הלקט, והרי הם של **בעל הבית**.

ולדעת רבי מאיר – **אף התחתונים** שבקרקעית

הבור, שייכים **לעניים**, כי גם בם יש להסתפק,

שמא הכניסום לשם הנמלים מלקט שמצאו,

וכל שיש להסתפק בו שמא לקט הוא, **הרי זה**

ניתן לעניים.

למדנו מכאן, שכל שהוא ספק לקט, הרי זה ניתן

לעניים ולא לבעל הבית, **ואמר ריש לקיש**,

שהטעם לכך, **כי נאמר** "שִׁפְטוּ דַל וְיִתּוֹם עֲנֵי וְרֹשׁ"

הַצְדִּיקוּ, ללמד, שכל שיש ספק בזכר מתנות עניים, עליך לצדק משלך, ולתת לעני ולרש, [אבל אין לומר שכוונת הכתוב ללמד, שיש לזכות את העני בדין, כי כבר נאמר בתורה, "וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ"].

- **מתחילה אמרו, שלדעת רבי יוחנן, אין הדין כן, ומשנה זו, שבה מבואר, שספק מתנות עניים לעניים, דעת יחיד היא, [=רבי יהודה בן אגרא], אבל לדעת שאר החכמים, ספק מתנות עניים נידון ככל שאר ספק ממון, שהדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה, [וכפי שנתבאר לעניין ספק מתנות שהדין עם המוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה].**

- **אולם למסקנה, משנה זו אינה דעת יחיד אלא כדברי הכל, וביאר רבא, שהחילוק בין ספק לקט שניתן לעניים, ולבין ספק מתנות כהונה [של בהמת מי שנתגייר ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחר כך], שבהמתו פטורה מן המתנות, שבהמת הגוי היתה בחזקת פטורה מן המתנות, ולפיכך כשיש ספק אם נתחייבה או לא, יש לך להעמידה על חזקתה הראשונה, שהיתה פטורה, מה שאין כן תבואת ישראל, שעומדת בחזקת חיוב לקט, ולכן ספק לקט לעניים. [ולפי סברא זו, כשיהא בלקט של גר ספק, אם נפל קודם הגירות או אחר כך, מאחר שמתחילה היה פטור, הרי זה פטור].**

שמונה ספקות שנאמרו בגר

יש הרבה דברים, שגוי פטור מהם, וישראל חייב בהם, ובכמה מהם נתבאר כאן בגמרא, שכשנעשה הדבר בזמן שנתגייר, ויש ספק אם נעשה קודם הגירות, והוא פטור, או שנעשה אחר הגירות והוא חייב, בארבעה דברים שיש בהם ספק איסור, מספק הוא חייב בהם, ובארבעה דברים שיש בהם ספק ממון, מספק הוא פטור מהם.

ואלו הם ארבעה ספקות שנאמרו בו לחיוב :

א. קרבן אשתו.

מי שילדה אשתו, ספק קודם שנתגיירה, ופטורה מקרבן יולדת, ספק אחר שנתגיירה, וחייבת בקרבן יולדת, מחמת הספק לא תוכל לאכול קדשים, שמא ילדה אחר הגירות, והיא טמאה, האסורה באכילת קדשים, [שטמא שאכל קדשים חייב כרת], ולכן, על כרחי, מספק תביא קרבן לידה, כדי שתוכל לאכול קדשים.

ב. חלה.

העיסה, בשעת הגלגול מתחייבת בחלה, ומי שגלגל עיסה, ספק קודם שנתגייר, והיא פטורה מהפרשת חלה, ספק אחר שנתגייר, והיא חייבת בהפרשת חלה, מחמת הספק לא יוכל לאכול מהעיסה, שמא גלגלה אחר הגירות, והיא חייבת בחלה, ואסור לאכול ממנה בלא להפריש ממנה חלה [והאוכל ממנה חייב מיתה בידי שמים כאוכל טבל] ולכן, על כרחו, אם ירצה לאכול מהעיסה, יפריש ממנה חלה.

ג. פטר חמור.

מי שילדה חמורו, בכור, ספק קודם שנתגייר, שאז אין הבכור קדוש, ספק אחר שנתגייר, שאז הבכור קדוש, וחייב לפדותו בשה, מחמת הספק לא יוכל להנות ממנו שמא נולד אחר הגירות והוא קדוש ופטר חמור שלא נפדה אסור בהנאה, ולכן, על כרחו, מספק יפדה אותו בשה.

ד. בכור בהמה טהורה.

מי שילדה בהמה טהורה שלו, בכור, ספק קודם שנתגייר, שאז אין הבכור קדוש, ספק אחר שנתגייר, שאז הבכור קדוש, מחמת הספק, לא יוכל לשחטו בחוץ שמא נולד אחר הגירות, והוא קדוש, ובכור דינו להישחט לקרבן, ולכן, על כרחו, לא יהנה ממנו עד שייפול בו מום, [וכשייפול בו מום, שוב אין בו אלא ספק ממון, אם הוא של הכהן או של בעליו, אבל ודאי מותר להישחט בכל מקום, וישחטנו לעצמו וכהן הבא להוציא ממנו עליו הראיה].

ואלו הם ארבעה ספקות שנאמרו בו לפטור :

א. ראשית הגז.

מי שגזזו את כבשיו, ספק קודם שנתגייר, שאז אינו חייב לתת ראשית הגז לכהן, ספק אחר שנתגייר, שאז חייב לתת ראשית הגז לכהן, מאחר שיש כאן ספק ממון הדין עם המוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. מתנות.

מי שנשחטה בהמתו, ספק קודם שנתגייר, שאז אינו חייב לתת ממנה מתנות לכהן, ספק אחר שנתגייר, שאז חייב לתת ממנה מתנות לכהן, מאחר שיש כאן ספק ממון, הדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ג. פדיון הבן.

מי שנולד לו בן בכור, ספק קודם הגירות ופטור מפדיון הבן ספק אחר הגירות וחייב בפדיון הבן, מאחר שיש כאן ספק ממון, הדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ד. פדיון פטר חמור.

מי שילדה חמורו, בכור, ספק קודם שנתגייר, שאז אין הבכור קדוש, ספק אחר שנתגייר, שאז הבכור קדוש, וחייב לפדותו בשה, מחמת הספק חייב לפדותו בשה כפי שנתבאר לעיל, אולם שה זה מאחר שהוא ספק פדיון פטר חמור אין בו

אלא ספק ממון אם מחויב לתת אותו לכהן או לא ומאחר שיש כאן ספק ממון, הדין עם המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

הנחת לקט [שכחה ופאה] במקום שאין עניים
בעניין חיוב הנחת לקט נאמר, "לְעֲנֵי וְלִגְרַתְּ תֵעָזֵב אֹתָם", ללמד, שלא נאמר הציווי אלא במקום שיש עניים, שהנחת הלקט תהיה עבורם, אבל במקום שאין עניים, **המניח לקט אינו מניח לעניים אלא לעורבים ועטלפים, ולכן אינו חייב כלל להניח לקט בשדהו.**

וכן הורה רב ששת ללוי, שאינו צריך להניח לקט במקום הנקרא כישר, שלא היו בו עניים.

[ולכאורה הוא הדין לעניין פאה, שגם בה נאמר "לְעֲנֵי וְלִגְרַתְּ תֵעָזֵב אֹתָם". והוא הדין לעניין שכחה, שנאמר בה, "לִגְרַתְּ לְיִתּוֹם וְלֹאֲלֻמָּה יִהְיֶה".]

חלוקת תרומה במקום שאין כהנים

המפריש תרומה, אינו מחויב לחזר אחר הכהן, לתת לו את התרומה, אלא **הכהן יבוא אליו לגורן, או למדבר, ויקבל ממנו את התרומה.**

וכל זה כשבאים כהנים למקום שהוא מפריש בו את התרומה, **אבל אם אין שם כהנים, עליו להביא את התרומה למקומם, כי יניחה במקומה תבוא לידי הפסד.**

ואין לומר שלא יפריש את התרומה כלל, וממילא לא תבוא לידי הפסד, כי כל זמן שאינו מפריש את התרומה, הכל אסור משום טבל, ועל כורחו חייב להפרישה, ומאחר שהפרישה, אסור לו להניחה במקום שתבוא בו לידי הפסד.

טעם נוסף לכך שכשאין שם כהן עליו להביא את התרומה למקום שיש כהן, כי נאמר בתרומה, "כֹּל חֶלֶב זֶה־וְכָל חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן וְרֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהֶּן לֶךָ בְּתֵתֵיכֶם", וכשאין לו כהן במקומו, לקיים מצוות נתינה, יש לו ללכת אחר הכהן עד שיקיים מצוות נתינה.

חלוקת מתנות במקום שאין כהנים

מי ששחט בהמה במקום שאין בו כהן לתת לו את המתנות, אינו נפטר מהם, כי נאמר "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּה וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה", וכל זמן שאינו נותן, לא קיים חיובו.

אולם, מאחר שאין כאן כהן לתת לו, **לא יניח את המתנות עד שיתקלקלו, אלא אוכלם בעצמו, וכשיבוא כהן, יתן לו דמים כפי מה שהיו המתנות שוות.**

המפקיר כרמו וחזר והחזיק בו

המפקיר את כרמו, תבואת כרם זה פטורה מכל מעשרות ומתנות עניים, שבכולם נאמר "קצירך" או "כרמך" וכדומה, ללמד שאין החיוב אלא בשלך [כלומר בשל בעלים], ולא בשל הפקר, [ובכולם שנינו, כל שהוא... ונשמר חייב בהם, פרט לשל הפקר].

אולם מתוך שנאמר **בפרט [ולקט] ובעוללות ובשכחה ובפאה "תעזב" פעם שניה, למדנו, שאותם חייב לעזוב יותר משאר דברים, והרי זה מלמד, שהמפקיר כרמו וחזר וזוכה בו, אינו כזוכה מן ההפקר, שפטור ממתנות אלו, אלא חייב לעזובם.**

ורק מן המעשרות הוא פטור, שבהם לא נאמר כתוב נוסף, ללמד שבאופן הזה חייב בהם.

חלוקת מעות שנשלחו לבני הישיבה

כשם שאין לכהן לחטוף את המתנות, אלא לקבל ממי שנותן לו, שנאמר "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּה וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה", [כמו שנתבאר לעיל], כך גם בשאר דברים, **אין לאדם לחטוף מתנות, אלא לקבל ממי שנותן לו, וכששולחים לבני הישיבה דינרי זהב, ימתינו שיחלקו להם, ולא יחטפו.**

אולם כששלחו שק דינרים לישיבתו של רבי אמי, קדם רבי אמי, וזכה בהם, ומשני טעמים היה יכול לעשות כן.

א. אם היה זוכה בכל שלא לצורך עצמו אלא לצורך עניים, מותר היה לו לעשות כן, כי כשזוכה לצורך העניים, אינו נחשב כחוטף לעצמו.

ב. אם היה זוכה בכל לעצמו, היה מותר לו לעשות כן, מאחר שהוא היה ראש הישיבה, ומוטל על כולם לגדלו, [כמו שנאמר בכהן הגדול, "וְהִכְהִינֵהוּ הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו", ללמד, שעליו להיות גדול מאחיו בנוי בחכמה ובעושר, ואם אין לו משלו, אחיו מגדלים אותו, שנאמר "הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו", וכמו כן ראש הישיבה מוטל על הכל לגדלו], ולכן רשאי להקדים את הכל, ולזכות בדבר, שהרי על הכל הדבר מוטל.

מה הם זרוע לחיים וקיבה

א. הזרוע.

רגלי הבהמה בנויות משלושה חלקים, החלק התחתון אין בו בשר, ורגילים למוכרו יחד עם הראש, והזרוע האמורה בתורה במתנות הכהונה, [ובקרוב הנזיר], הם **שני החלקים העליונים של הרגל הקדמית.** [ושוק האמור

בתורה בשלמים, הם שני החלקים העליונים של הרגל הימנית האחורית. ולדעת רבי יהודה רק החלק האמצעי של הרגל האחורית קרוי שוק].
- ומתוך שנאמר "הַזֶּרַע" בה"א, יש ללמוד, שהכוונה לזרוע המיוחד, הוא זרוע של ימין.

- ויש לומדים, שהזרוע היא זרוע של ימין, מתוך כך שהיא ניתנה לכהנים כנגד מה שנלחם פינחס בידו, שנאמר "וַיִּקַּח רֶמַח בְּיָדוֹ", [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ופינחס נלחם בידו הימנית, שהיא העושה מלחמה.

- ויש לומדים, שהזרוע היא זרוע של ימין, מהכתוב האמור בעניין שוק של שלמים, "וְיָאֵת שֹׁק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיכֶם", בו מפורש, שהשוק הוא של ימין, ונאמרו בו שני ריבויים, "תִּתְּנוּ", "תְרוּמָה", ללמד שגם זרוע של איל נזיר, וגם זרוע של מתנות חולין, הן של ימין.

ב. הלחיים.

לחיים האמורות בתורה במתנות הכהונה, הם החלק התחתון של הלסת, שממנו יוצאות השניים התחתונות והלשון, והלחיים נמשכות עד בית הבליעה, הוא שיפוי כובע שבטבעת הגדולה, היא הטבעת הראשונה של הקנה.

ומתוך שנאמר "וְהִלַּחְתֶּם" בה"א, למדנו, שמצרף ללחיים כל מה שעימהם, כגון צמר שבכבשים, וזקן שבתיישים, וכל שכן העור, ואינו מסיר מהם כלום. [וכמו כן אין מסיר את העור מהזרוע].

ג. הקיבה.

היא החלק הרביעי של קיבת מעלי הגרה, היא דומה לקשת, בתחילתה ובסופה היא דקה יותר, ובאמצעה היא עבה, בתחילתה היא פתוחה להמסס, ובסופה היא פתוחה למעיים, [כפי שנתבאר בדף מ"ט אות ד באברי מערכת העיכול של מעלי הגרה].

ומתוך שנאמר "וְהִקְבָּה" בה"א, למדנו, שגם החלב שעל גבי הקבה והחלב שבתוך הקבה ניתן לכהנים. [אלא שיש מקומות שכהנים נהגו בו עין יפה לבעלים, והניחוהו ביד הבעלים].

-

דורשי חמורות היו נותנים טעם לשלושת מתנות הללו, כנגד שלושה דברים שעשה פינחס, שבעבורם נתנה לו ברית כהונת עולם, ויהיו שלושה דברים אלו בשכרו כנגד מה שעשה.

- הזרוע, כנגד מה שנלחם פינחס בידו, שנאמר, "וַיִּקַּח רֶמַח בְּיָדוֹ".

- הלחיים, כנגד מה שהתפלל פינחס בפיו, שנאמר, "וַיַּעֲמַד פִּינְחָס וַיִּפְלַל וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה".

- והקיבה, כנגד מה שעשה פינחס בכזבי זמרי, שנאמר, "וַיָּבֵא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקְּבֵה וַיִּדְקַר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קְבֵתָהּ וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

סליק פרק הזרוע והלחיים

פרק אחד עשר ראשית הגז

דף קל"ה

[דברים י"ח ג'ה'] וְזֶה הָיָה מִשְׁפֵּט הַפְּתָנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שֶׂה וְנִתְּן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהִלַּחְתֶּם וְהִקְבָּה. רֵאשִׁית דָּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ. כִּי בּוֹ בָחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׂבָטֶיךָ לַעֲמֹד לְשָׁרֵת בְּשֵׁם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים.

נאמר בתורה, [דברים י"ח ג'], "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ", ללמד, שהגוזז את צאנו, [בין טלאים ובין זקנים, ואפילו גוזזים מאה פעמים], נותן חלק מהגיזה לכהן, [בהמשך הפרק יתבאר בעזה"י, מהי כמות הגיזה החייבת בכך, וכמה גיזה ניתנת לכהן].

ודין זה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף הוא, הרי זה ככל המצוות שהן חובת הגוף, שנוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בין בזמן שהבית קיים, ובין שלא בזמן הבית.

אבל נוהג הוא רק בבהמות חולין, ולא בבהמות קדשים, מהטעם שיתבאר בעזה"י להלן.

[וכמו כן, דין זה נוהג בצאן בלבד, ורק בגוזז כמה בהמות, כשיעור שיתבאר בעזה"י בהמשך הפרק].

דין ראשית הגז אינו נוהג בבהמת קדשים

א. קדשי מזבח.

כל הבהמות שהקדישום קדושת הגוף להקרבה, אסרה תורה לגזזם, שנאמר, "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלַד בַּבְּקָרָה וּבַצֹּאנִים הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בַּבְּכוֹר שׂוֹרָךָ וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאנְךָ", ואם כן, מאחר שאסרה תורה לגזזם, דין פשוט הוא שלא על גזיזתם נאמר "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ", ואם כן, אפילו עבר על האיסור וגזזם, אין הגיזה ממתנות כהונה.

ואין בזה חילוק בין אם הקדישום לגמרי, או שהקדישום חוץ מהגיזות שלהם, כי המקדיש

בהמה לקרבן, אף כשמקדיש רק חלק ממנה, אם אותו חלק הוא דבר שאינה יכולה לחיות בלעדיו, [=דבר שהנשמה תלויה בו], לדברי הכל, הקדושה פושטת בכולה, כאילו הקדיש כולה ממש, ומאחר שלא שייר אלא את הגיזות, והקדיש את גופה, שאינה יכולה לחיות בלעדיו, פושטת הקדושה בכולה, ואף בגיזותיה.

ב. קדשי בדק הבית.

בהמות שהקדישום קדושת דמים, שימכרו, ויתנו תמורתם לבדק הבית, **מהתורה מותרים בגיזה**, [ורק חכמים אסרו אותם בגיזה ועבודה, כדברי רבי אליעזר].

<< **ומתחילת הסוגיה נראה, שבין כשהקדישום לגמרי לבדק הבית**, [כלומר שהקדישו גופם וגיזתם], **ובין כשהקדישום חוץ מגיזתם וכחשם** [=מה שנחלשים מחמת הגיזה], **לא נוהג בהם דין ראשית הגז.**

< **כשהקדישום לגמרי לבדק הבית,**

- **י"א שדין פשוט הוא**, שעל גיזתם לא נאמר, **"וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי"**, כי לדעתם, כל בעלי חיים שהקדישום לבדק הבית, אינם נפדים, אלא אחר שיעמידו אותם ויעריכו אותם, שנאמר, **"וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ ..."**, ומאחר שאין אפשרות להעמיד את הגיזה, כי אין בה רוח חיים, **אי אפשר לפדותה, וכל זמן שהיא קדושה, דין פשוט הוא שאינה ניתנת לכהנים**, שאין לתת לכהנים מהקדש.

- **וי"א שדין זה שאין הקדשים נפדים אלא אחר העמדה והערכה**, לא נאמר אלא בקדשי מזבח, אבל לא בקדשי בדק הבית, ואם כן, כשגזזו קדשי בדק הבית, ניתן לפדות את הגיזה, ולתת אותה לכהן, אולם גם הם מודים, שלמעשה, אף שניתן לפדות את הגיזה, ולתת אותה לכהן, גם על גיזה זו לא נאמר הכתוב, **"וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי"**, כי מתוך שנאמר בכתוב **"צֹאנֶךָ"**, כלומר צאן שלך, למדנו, שאין הכתוב מדבר אלא בגיזה של צאן הדיוט, ולא בגיזה של צאן הקדש, ומאחר שהבהמה עצמה קדושה, אין גיזתה בכלל הכתוב, **"וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי"**.

< **וכשהקדישום לבדק הבית חוץ מגיזתם וכחישתם,**

בזה, לדברי הכל, מאחר שהגיזה אינה קדושה, וכמו כן מותר להכחישם, ניתן לגוזזם, אף על פי שבכך הם מכחישים, ואם כן מאחר שניתן לגוזזם, והגיזה היא חולין, ניתן לתת את הגיזה לכהן, והיה מקום לומר שעל גיזה זו נאמר, **"וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי"**. אולם לדברי רבי מני בר פטיש, גם על גיזה זו לא נאמר הכתוב, **"וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי"**, כי מתוך שנאמר בכתוב **"צֹאנֶךָ"**, כלומר צאן שלך, למדנו, שאין הכתוב מדבר אלא בגיזה של צאן הדיוט, ולא בגיזה של צאן הקדש, ומאחר שהבהמה עצמה קדושה, אין גיזתה בכלל הכתוב, **"וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי"**.

<< **אולם מדברי רבא נראה, שאין לדרוש את הכתוב "צֹאנֶךָ"**, צאן הדיוט ולא צאן הקדש, **ללמד שבהמת קדשים אינה בכלל החיוב**. [אלא ללמד, שבהמה שיש בה שותפות ישראל, או שותפות גוי, פטורה מראשית הגז, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ואם כן, באופן השני, שהקדיש את הבהמה חוץ מהגיזות וההכחשה, מאחר שניתן לגוזזה, ולתת הגיזה לכהן, **יש לתת את הגיזה לכהן.**

אבל באופן הראשון, שהקדיש את הבהמה לגמרי, עם הגיזות וההכחשה, אם לדעתו אי אפשר לפדות את הגזות בלא העמדה, מודה הוא, שמאחר שלא ניתן לפדותם, לא נוהג בהם דין ראשית הגז. [ואף אם לדעתו ניתן לפדות את הגיזות בלא העמדה, מודה הוא, שלא נוהג בהם דין ראשית הגז, כי לדעתו, אין דין ראשית הגז, אלא בגיזה שניתן לתת אותה לכהן מיד אחרי הגיזה, בלא שתהא טעונה הכשר נוסף, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, אבל זו שטעונה פדיון אחר הגיזה כדי שתינתן לכהן, אינה ניתנת לכהן].

דין ראשית הגז אינו נוהג בגיזת

הקדש שעל גבי בהמת חולין

לדברי רבא, המקדיש את הצמר שעל גבי בהמתו, אף שבהמתו עצמה בהמת חולין היא, ורק הגיזה קדושה, הגיזה פטורה מראשית הגז, [ואינו מחויב לפדותה ולתת הגיזה לכהן].

כי נאמר, "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לִוִּי", וסמכה תורה את הנתניה לגיזה, ללמד, שאין הכתוב מדבר, אלא בגיזה שאפשר לתת אותה לכהן בלא שום עיכוב, להוציא גיזה זו, שהיא קדושה, ואי אפשר לתת אותה לכהן אלא אחר שיפדוה, שאינה בכלל חיוב ראשית הגז.

צאן שישראל שותף בו עם גוי

וצאן שישראל שותף בו עם ישראל

צאן שיש בו לגוי חלק, [=שותפות ישראל וגוי], לדברי הכל, פטור מראשית הגז.

וצאן ששני ישראלים שותפים בו, [=שותפות ישראל עם ישראל], נחלקו בו חכמים. **לדעת תנא קמא**, הרי זה חייב בראשית הגז. **ולדעת רבי אלעאי**, הרי זה פטור מראשית הגז.

א. נחלקו האם "וראשית" מחלק את הכתוב.

הכתוב המלמד על חיוב ראשית הגז, פותח בחיוב הפרשת תרומות מדגן תירוש ויצהר, "וראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו".

ולדברי הכל, הכתוב "דגנך", שמשמעותו דגן המיוחד לך, מלמד, שלא נאמר חיוב הפרשת תרומה, אלא מדגן שמיוחד לישראל בלבד, להוציא דגן שהגוי שותף בו עם ישראל, שהוא פטור מהפרשת תרומות, [והוא הדין לתירוש ויצהר שהגוי שותף בהם עם ישראל שנאמר בהם "תירשך ויצהרך"].

לדעת תנא קמא – מאחר שנאמר "וראשית", בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא להפסיק ביניהם, לומר, שאין למדים זה מזה, ואם כן, מתוך שלמדנו ששותפות הגוי פוטרת מהפרשת תרומות, עדיין לא למדנו ששותפות הגוי פוטרת מחיוב ראשית הגז, ולכך נאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, ללמד, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל בלבד, להוציא צאן שהגוי שותף בו עם ישראל, שהוא פטור מהפרשת תרומות. ורק דין זה יש ללמוד מהכתוב "צאנך", אבל צאן ששני ישראל שותפים בו, חייב בראשית הגז.

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שנאמר "וראשית", בוי"ו, בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא לחבר ביניהם, לומר, שלמדים זה מזה, [והסיבה שכתבה תורה "וראשית", ולא חברה בין הדינים לגמרי, כגון "ראשית דגנך תירשך ויצהרך ו]גז צאנך תתן לו", כי לא רצתה תורה לכלול יחד שני דברים שונים, תרומה יש בה קדושת הגוף שאסורה לזרים, וראשית הגז יש בו רק קדושת דמים, ולכן חילקה ביניהם במילה "ראשית", והוסיפה את הוי"ו, ללמד, שלמדים זה מזה], ואם כן, מתוך שלמדנו ששותפות הגוי פוטרת מהפרשת תרומות, כבר למדנו ששותפות הגוי פוטרת גם מחיוב ראשית הגז, ומעתה כשנאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, על כרחך באה תורה ללמד דין נוסף, והוא, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל אחד בלבד, להוציא צאן ששני ישראלים שותפים בו שהוא פטור מראשית הגז.

ב. נחלקו מה לומדים מהכתוב "דגנך".

לדברי הכל, מאחר שנאמר "וראשית", בוי"ו, בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא לחבר ביניהם, לומר, שלמדים זה מזה. אולם בזה נחלקו.

לדעת תנא קמא – הכתוב "דגנך", שמשמעותו דגן המיוחד לך, מלמד, שלא נאמר חיוב הפרשת תרומה, אלא בדגן שמיוחד לישראל, להוציא דגן שכולו של הגוי. [ואו שמשמעות הכתוב "דגנך" מלמדת, שאין חיוב תרומות אלא בדיגון שלך, כלומר במירוח שעשה ישראל בגמר מלאכת התבואה, להוציא דיגון של גוי, שאם הגוי מירח את התבואה, אף שתחילה היתה של ישראל, הרי זו פטורה מתרומות]. ואם כן, אף אם נלמד שכן הדין לעניין חיוב ראשית הגז, שצאן של גוי פטור מראשית הגז, עדיין לא למדנו שאפילו שותפות הגוי פוטרת מחיוב ראשית הגז, ולכך נאמר בעניין ראשית הגז, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, ללמד, שלא רק צאן שכולו של גוי פטור מראשית הגז, אלא אף צאן שיש בו לגוי רק שותפות עם ישראל, גם כן פטור מראשית הגז, ולא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל בלבד. ורק דין זה יש ללמוד מהכתוב "צאנך", אבל צאן ששני ישראל שותפים בו, חייב בראשית הגז.

ולדעת רבי אלעאי – הכתוב "דגנך", שמשמעותו דגן המיוחד לך, מלמד, שלא נאמר חיוב הפרשת תרומה, אלא מדגן שמיוחד לישראל בלבד, להוציא דגן שהגוי שותף בו עם ישראל, שהוא פטור מהפרשת תרומות. ואם כן, אחר שלמדנו ששותפות הגוי פוטרת מהפרשת תרומות, מתוך כך שפרשה זו מחוברת עם פרשת ראשית הגז, יש ללמוד, ששותפות הגוי פוטרת גם מחיוב ראשית הגז, ומעתה כשנאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, על כרחך באה תורה ללמד דין נוסף, והוא, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל אחד בלבד, להוציא צאן ששני ישראלים שותפים בו שהוא פטור מראשית הגז.

ג. נחלקו מה לומדים מהכתוב "צאנך".

לדברי הכל, מאחר שנאמר "וראשית", בין חיוב הפרשת תרומות, לבין חיוב ראשית הגז, הרי זה בא להפסיק ביניהם, לומר, שאין למדים זה מזה, ואם כן אין ללמוד דיני ראשית הגז אלא מהאמור בו עצמו.

לדעת חכמים – מתוך שנאמר בעניין ראשית הגז עצמו, "צאנך", שמשמעותו צאן המיוחד לך, יש ללמוד, שלא נאמר חיוב ראשית הגז, אלא בצאן שמיוחד לישראל בלבד, להוציא צאן שהגוי שותף בו עם ישראל, שהוא פטור מהפרשת תרומות. ורק דין זה יש ללמוד מהכתוב "צאנך", אבל צאן ששני ישראל

שותפים בו, חייב בראשית הגז, כי אין כתוב

נוסף בראשית הגז שנוכל ללמוד ממנו דין נוסף.

ולדעת רבי אלעאי – אף שלא נאמר בעניין ראשית הגז אלא כתוב אחד "צאנָף" יש ללמוד ממנו, הן ששותפות הגוי פוטרת מראשית הגז, והן ששותפות ישראל פוטרת מראשית הגז, שכן שני האופנים הללו למדים ממשמעות הכתוב "צאנָף", שמשמעותו **צאן המיוחד לאדם אחד בלבד, וכל שיש לו שותף בין גוי ובין ישראל הרי זה פטור**. [וחכמים חולקים על כך, כי אומרים, שניתן לומר שמשמעות הכתוב "צאנָף", צאן של ישראל החייבים במצוות, ואפילו כמה ישראלים נחשבים לעניין זה כיחיד].

תבואה שישראל וגוי שותפים בה

ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות, לדעת רבי ורבן שמעון בן גמליאל, אף על פי שחלק הגוי פטור ממעשרות, [י"א כשהיה שלו בשעת מירוח. וי"א כשגדל בקרקע שלו], חלק הישראל חייב בהם, ואינו נפטר מחמת שותפות הגוי [כדעת תנא קמא באותך ב'], ולפיכך, כל גידולי השדה הם תערובת של טבל וחולין, [טבל מחמת חלקו של הישראל, וחולין, מחמת חלקו של הגוי].

< **לדעת רבן שמעון בן גמליאל** – בשעה שחולקים את התבואה, מתברר שהחלק שנטל הישראל, היה ראוי להיות שלו, ואם כן חלק זה הוא טבל גמור, [ורשאי לעשר ממנו על טבל אחר, או מטבל אחר עליו], והחלק שנטל הגוי הוא חולין גמורים.

< **ולדעת רבי** – לעולם יש בכל התבואה תערובת של טבל וחולין, [ואין החלוקה מבררת שכל אחד נטל את חלקו].

- י"מ שבכל חיטה יש להסתפק בה, אם היא טבל או חולין, ולכן אין לתבואה תקנה, כי לא ידע הישראל מה הגיע לחלקו, ואינו יודע אם צריך לעשר או שזה חולין.

- **ורש"י מפרש**, שלעולם כל חיטה היא חצי טבל וחצי חולין, ולפיכך, יש לתבואה תקנה בשני אופנים. (אופן א') אם יש לו טבל אחר, מפריש ממנו [על אותו טבל] ועל תבואה זו, וכשמפריש מהטבל האחר על תבואה זו, אינו מפריש אלא על חציה של תבואה זו, כי רק חציה טבל. (אופן ב') ואם אין לו טבל אחר, מפריש מתבואה זו עצמה, על עצמה, כאילו כולה טבל, כגון אם יש לו עשרים, מפריש שנים מהם למעשר, ואף שבאמת אין כאן אלא עשר טבל, ואין צריך אלא מעשר של אחד, שהוא עשירית של עשר, מכל מקום אם יפריש רק אחד, לא נפטר כל חלקו, לפי שאותו אחד שהפריש, חציו חולין וחציו טבל, ורק חציו של טבל ראוי להיות מעשר, אבל כשמפריש שנים, חל שם מעשר על אחד מתוכם, ופוטרו כל העשרה החייבים.

דברים ששותפים חייבים

בהם גם לדעת רבי אלעאי

לעיל נתבאר, שלדעת רבי אלעאי, מאחר שנאמר בעניין חיוב ראשית הגז, "צאנָף", הרי זה מלמד, שרק צאן של יחיד חייב בראשית הגז, אבל צאן של שותפים פטור מראשית הגז.

ולדברי רבא, בדברים אחרים, שנאמר בהם כתוב בעל משמעות דומה, כלומר שנאמרו ליחיד, מודה בהם רבי אלעאי, שגם השותפים חייבים, כי יש ללמוד זאת מכתוב אחר, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

א. תרומה.

תבואה של שותפים חייבת בתרומה, שנאמר, "תרומותיכם", ומשמע תרומה אחת לשני בני אדם.

ומה שנאמר בעניין תרומה "דְּגָנְךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בתבואת יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בתבואת ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי, שהיא פטורה.

< **ואולם מהברייתא שבדף קל"ו יתבאר בעזה"י**, שבדבר זה כן נחלקו חכמים ורבי אלעאי, ולדעת רבי אלעאי, תבואת שותפים פטורה מן התרומה, מהכתוב "דְּגָנְךָ", ואם כן, מוכח מאותה ברייתא, שלכל הפחות בדבר זה, דברי רבא דחויים, ורבי אלעאי אינו מודה, ששותפים חייבים בכל העשרה הדברים המנויים כאן.

ב. חלה.

עיסה של שותפים חייבת בהפרשת חלה, שנאמר בעניין, "ראשית עֲרֹסְתֶכֶם חֶלֶה תְּרִימוּ תְּרוּמָה פְּתֻרִימַת גֶּרֶן כִּן תְּרִימוּ אֹתָהּ", ומאחר שמצינו שגם בתרומה [שבה שותפים חייבים], נאמר "ראשית", וגם בראשית הגז [שבו שותפים פטורים לדעת רבי אלעאי], נאמר "ראשית", ויש לנו ללמוד מאחד מהם בגזרה שווה דין שותפים בחלה, כלל בידינו, שיש ללמוד לחומרא, ואם כן יש ללמוד בגזרה שווה, מהאמור בעניין תרומה, שגם עיסה של שותפים חייבת בחלה.

ומעתה הכתוב "עֲרֹסְתֶכֶם", האמור בעניין הפרשת חלה, אינו נצרך ללמד על כך שגם שותפים חייבים בחלה, אלא ללמד, ששיעור

העיסה החייבת בחלה, הוא כשיעור עיסה שהיתה במדבר, כשנאמר להם דין זה, ועיסת מדבר היתה "עמר לגלגלת", "וְהַעֲמֹר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוּא".

ג. פאה.

שדה של שותפים חייבת בפאה, שנאמר "וּבִקְצָרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פָּאת שְׂדֵךְ לְקַצֹּר וְלִקְטוּ קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט", ומשמעות הכתוב "אֲרֻצְכֶם", ארץ אחת של רבים, וגם היא חייבת בפאה.

ומה שנאמר בעניין פאה "שְׂדֵךְ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בשדה של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בשדה של ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא שדה שיש בה **שותפות ישראל וגוי**, שהיא פטורה.

ד. בכורה.

בכור בהמה טהורה של שותפים, קדוש כבכור של בהמת יחיד, **שנאמר** "וְהִבְאֵתֶם שְׂמֵה עֲלֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקֻרְכֶם וְצֹאנְכֶם", ומשמעות הכתוב "וּבְכֹרֹת בְּקֻרְכֶם וְצֹאנְכֶם", בכור של בקר או צאן אחד של רבים, ואם כן גם הוא נידון כבכור.

ומה שנאמר בעניין הבכור "כֹּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרְךָ וּבְצֹאנְךָ הִזְכֵּר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֵר שׂוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאנְךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בבכור של בקר או צאן של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בבכור של בקר או צאן של ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא בכור של בקר או צאן שיש בו **שותפות ישראל וגוי**, שהוא אינו קדוש.

< **ואולם מהברייתא שבדף קל"ו יתבאר** בעזה"י, שבדבר זה כן נחלקו חכמים ורבי אלעאי, ולדעת רבי אלעאי, בהמת שותפים פטורה מן הבכורה, מהכתוב "בְּבִקְרְךָ וּבְצֹאנְךָ", ואם כן, מוכח מאותה ברייתא, שלכל הפחות בדבר זה, דברי רבא דחויים ורבי אלעאי אינו מודה ששותפים חייבים בכל העשרה הדברים המנויים כאן.

ה. מזוזה.

בית של שותפים חייבת במזוזה, שנאמר בשכרה, "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וְאָמַרְתָּ בְּיַמֵּי הַשְּׂמַיִם עַל הָאָרֶץ", הרי ששכר מזוזה אחת, מרבה ימיהם של רבים, ואם כן, גם רבים מצווים במזוזה.

ומה שנאמר בעניין, "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר בבית ובשער של יחיד, שאין לו שותפים, אלא יש לדרוש "בֵּיתְךָ" מלשון ביאה וכניסה, ללמד, שיש לתת את המזוזה בצד ימין של הנכנס, שהיא דרך ביאתו לבית.

דף קל"ו

ו. מעשר.

תבואה של שותפים חייבת במעשרות, שנאמר "וְהִבְאֵתֶם שְׂמֵה עֲלֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקֻרְכֶם וְצֹאנְכֶם", ומשמעות הכתוב "מַעֲשְׂרֵיכֶם", מעשר אחד של רבים, ואם כן גם תבואת שותפים חייבת במעשר.

ומה שנאמר בעניין המעשרות "מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ", לא בא ללמד שהכתוב מדבר במעשר של תבואת יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר במעשר של תבואת ישראל, שאין לו שותף גוי, ולהוציא מעשר של תבואה שיש בה **שותפות ישראל וגוי**, שהיא פטורה ממעשרות.

ז. מתנות [זרוע לחיים וקיבה].

בהמה של שותפים חייבת במתנות [זרוע לחיים וקיבה], שנאמר בעניין, "וְנָתַן לְפִהוּ הַזֶּרַע וְהִלְחִיִּים וְהִקְבָּה", ומאחר שמצינו שגם בתרומה [שבה שותפים חייבים], נאמר "תִּתֶּן לוֹ", וגם בראשית הגז [שבו שותפים פטורים לדעת רבי אלעאי], נאמר "תִּתֶּן לוֹ", ויש לנו ללמוד מאחד מהם בגזרה שווה דין שותפים לעניין חיוב מתנות, כלל בידינו, שיש ללמוד לחומרא, ואם כן יש ללמוד בגזרה שווה, מהאמור בעניין תרומה, שגם בהמה של שותפים חייבת במתנות.

ומעתה הכתוב "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח", האמור בעניין חיוב מתנות, אינו נצרך ללמד על כך שגם שותפים חייבים במתנות, אלא ללמד, שהדין של הכהן ותביעתו למתנות, על הטבח הזובח, ולא על הבעלים [כפי שנתבאר בדף קל"ב].

< **ואולם מהברייתא שבגמרא יתבאר** בעזה"י, שבדבר זה כן נחלקו חכמים ורבי אלעאי, ולדעת רבי אלעאי, בהמת שותפים פטורה מן המתנות, מגזרה שווה מתרומה או מראשית הגז שלדעתו בשתיהן השותפים פטורים, ואם כן, מוכח מאותה ברייתא, שלכל הפחות בדבר זה, דברי רבא דחויים, ורבי אלעאי אינו מודה, ששותפים חייבים בכל העשרה הדברים המנויים כאן.

ח. בכורים.

תבואה של שותפים חייבת בבכורים, שנאמר, "בְּכֹרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאֲרָצְכֶם אֲשֶׁר יָבִיאוּ לַה' לֶךְ יִהְיֶה כָּל טְהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכְלֵנוּ", ומשמעות הכתוב "בְּאֲרָצְכֶם", ארץ אחת של רבים, ואם כן גם שדה של שותפים חייבת בבכורים.

ומה שנאמר בעניין הבכורים "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכון שמו שם", לא בא ללמד, שהכתוב מדבר בתבואת יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בתבואת ארץ ישראל, **להוציא תבואת חו"ל**, שהיא פטורה מהביכורים.

ט. ציצית.

בגד של שותפים חייב בציצית, שנאמר, "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על פני בגדיהם לזרתיכם ונתתו על ציצת הכנף פתיל תכלת", רבים עושים ציצית אחת, הרי ששותפים חייבים בציצית.

ומה שנאמר בעניין ציצית "גדלים תעשה לך על ארבע כנפות פסותך אשר תכסה בה", לא בא ללמד, שהכתוב מדבר בבגד של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בבגד של בעליו, **להוציא בגד שאול**, שהוא פטור מציצית. נוכן אמר רב יהודה אמר רב, טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלשים יום].

י. מעקה.

גג של שותפים חייב במעקה, שנאמר, "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו", ללמד שכל מקום שיש בו חשש נפילה חייב במעקה בין של יחיד ובין של רבים.

ומה שנאמר בעניין מעקה "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו", לא בא ללמד, שהכתוב מדבר בגג של יחיד, שאין לו שותפים, אלא ללמד שהכתוב מדבר בגג המיוחד לבעליו, ולדירה, **להוציא בתי כנסיות ובתי מדרשות**, שאינם מיוחדים לבעלים מסויימים, אלא שייכים לכל ישראל, ולא לדירה, שהם פטורים מן המעקה.

בכור בהמה טהורה של שותפים

לדעת רבי אלעאי – בכור בהמה טהורה של שותפים אינו קדוש בבכורה, שנאמר בעניין הבכור, "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלקיך", ללמד שאין הבכור קדוש אלא כשנולד בבקר או צאן של יחיד. [ומה שנאמר "והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם וכלרת בקרכם וצאנכם", שמשמע בכור של בקר וצאן של רבים, הכוונה שהרבים יביאו כל אחד את בכורו שלו, אבל אין אחד מהבכורות של שותפים].

ולדעת חכמים – בכור בהמה טהורה של שותפים קדוש בבכורה, ואף שנאמר בעניין הבכור, "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלקיך", **אין למעט מכאן אלא בכור של שותפות ישראל וגוי, אבל כשהבכור של שותפות ישראל, הרי זה חייב.**

מתנות [זרוע לחיים וקיבה]

מבהמה של שותפים

לדעת רבי אלעאי – בהמה של שותפים פטורה מן המתנות, שנאמר בעניין, "ונתן לכהן הזרע והלקחים והקבה", ויש ללמוד בגזרה שווה, מהאמור בתרומה, או מהאמור בראשית הגז "תתן לו", שכשם שתבואת השותפים פטורה מתרומה, ובהמת השותפים פטורה מראשית הגז, כך בהמת השותפים פטורה מן המתנות. [ומכאן, שלדעת רבי אלעאי, תבואת השותפים פטורה גם מן התרומה, שנאמר בעניין תרומה "דגנך", ללמד שהכתוב מדבר בתבואת יחיד, שאין לו שותפים, ולא כדברי רבא בדף קל"ה, שאמר, שאף לדעת רבי אלעאי, לא בא הכתוב לפטור אלא תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי].

ולדעת חכמים – בהמה של שותפים חייבת במתנות, והכתוב בעניין תרומה "דגנך", לא בא לפטור אלא תבואה שיש בה שותפות ישראל וגוי.

לדעת רבי אלעאי מתנות וראשית

הגז אין נוהגים אלא בארץ

כבר נתבאר לעיל, שלדעת רבי אלעאי, בהמה של שותפים פטורה מן המתנות, בגזרה שווה מתרומה. וכמו כן כבר נתבאר בדף קל"ה, שלדעת רבי אלעאי, בהמת שותפים פטורה מראשית הגז, מהאמור בעניין תרומה.

ומאחר שלדעתו דיני מתנות וראשית הגז למדים מהאמור בתרומה, מעתה, כמו כן יש ללמוד, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא בארץ, כך מתנות וראשית הגז אין נוהגים אלא בארץ.

אף לדעת רבי אלעאי הפרשת ראשית

הגז אינה טובלת את הגיזה

אף שלדעת רבי אלעאי, דיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, מודה רבי אלעאי, שיש חילוק בין תבואה שלא נתרמה לבין גיזה שלא נתרמה. שהתבואה, כל זמן שלא נתרמה, הרי היא טבל, והטבל אסור באכילה שנאמר, "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה", והכוונה בזה שלא יאכלו טבל, שהוא דבר שעתידיים להרים ממנו תרומה לה'.

אבל הגיזה, אף קודם שהפריש ממנה ראשית לכהן, מותרת בהנאה, ואין ההפרשה מעכבת מלהנות ממנה שנאמר "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ", ללמד, שאינו של הכהן אלא אחר שהופרש ונעשה ראשית הגז, אבל קודם לכן, הוא של ישראל, ואין נאסר מלהנות ממנו.

אף לדעת רבי אלעאי אין מיתה

וחומש על הנאה מראשית הגז

אף שלדעת רבי אלעאי, דיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, מודה רבי אלעאי, שיש חילוק בין תרומה לבין ראשית הגז.

שהתרומה זר, האוכלה במזיד, חייב מיתה בידי שמים, [שנאמר, "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עֲלֵיכֶם חֶטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֶהוּ אֲנִי ה' מִקְדָּשִׁים"] וזר האוכלה בשוגג, משלם קרן וחומש תחת מה שאכל, [שנאמר, "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ"].

אבל הנהנה מראשית הגז, אינו חייב, לא מיתה ולא חומש. שנאמר בעניין חיוב מיתה באכילת תרומה, "וּמָתוּ בּוֹ", והרי זה מיעוט, דווקא בו יש חיוב מיתה, ולא בדבר אחר, ומכאן שהנהנה מראשית הגז במזיד, פטור ממיתה. ונאמר בעניין חיוב חומש באכילת תרומה, "וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו", והרי זה מיעוט, דווקא עליו יש תוספת חומש, ולא על דבר אחר, ומכאן שהנהנה מראשית הגז בשוגג, פטור מחומש.

אף לדעת רבי אלעאי אין אחר

ראשית הגז מעשר ראשון ושני

אף שלדעת רבי אלעאי, דיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, מודה רבי אלעאי, שיש חילוק בין תרומה לבין ראשית הגז.

שהתרומה היא תחילת תיקון התבואה, ויש אחריה עוד מעשר ראשון ומעשר שני.

אבל ראשית הגז, אין אחריו הפרשה נוספת, שנאמר "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ", זה ולא יותר.

ראשית הגז מגיזה של שתי שנים

לדעת חכמים – מי שגזז חמש כבשים, **חייב** בראשית הגז, ואפילו גזז שתיים בשנה אחת, ושלוש בשנה שניה, [ובתנאי שהניח את הראשונות בשנה הראשונה], עד שנתאספו לו חמש הגיזות יחד בשנה השניה. [אולם אם היו לו רק ארבע כבשים, וגזז כולם שנה אחר שנה, והניח את הגיזות הראשונות עד שגזז בפעם השניה, אף שנתאספו לו שמונה גיזות יחד, פטור מראשית הגז, כי לא באו הגיזות מחמש צאן].

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שאין אדם תורם מתבואת שנה זו על תבואה שנה אחרת, שנאמר, "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה", כך לעניין ראשית הגז, אין לצרף גיזות של שנים שונות, ואין **חייב** בראשית הגז, אלא אם כן גזז חמש כבשים בשנה אחת.

תבואה שמקצתה גדלה

בפטור ומקצתה גדלה בחיוב

סוריא היא ארם צובה שכבשה דוד, ולדעת הברייתא שבסוגיתנו, כיבוש דוד שהיה כיבוש יחיד, אינו נחשב כיבוש, ולכן לא חלה בסוריא קדושת הארץ, וקלה קדושתה, תבואה הגדלה בה בקרקע של ישראל, חייבת בתרומות ומעשרות, אבל תבואה הגדלה בה בקרקע של גוי פטורה מתרומות ומעשרות, כי מאחר שקדושתה קלה, יש בה קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר.

וכשישראל קנה קרקע עם תבואה בסוריא מיד הגוי.

< אם בשעת הקניין עדיין לא גדלה התבואה שלישי, ועדיין לא הגיעה לכלל חיוב מעשרות, כשתגיע לשלישי, שאז הוא זמנה להתחייב, מאחר שבאותה שעה היא ביד ישראל, לדברי הכל, כל התבואה חייבת במעשרות.

< ואם בשעת הקניין כבר גדלה התבואה שלישי, ואם כן הגיעה לכלל חיוב מעשרות בעודה ביד הגוי,

- לדעת חכמים מאחר שבשעה שהיא ראויה להתחייב במעשרות היתה ביד הגוי שוב אינה מתחייבת ואף על פי שנגמר גידולה ביד ישראל כולה פטורה מהמעשרות כאילו נגמר גידולה ביד הגוי.

- ולדעת רבי עקיבא מאחר שנמשך גידולה ביד ישראל אחר שכבר הגיעה לחיוב מעשרות כל מה שגדל בידו של ישראל חייב במעשרות ורק מה שגדל ביד הגוי פטור ממעשרות [ונמצא שהתבואה הזו מעורבת טבל וחולין].

צמר שגדל ביד הגוי

לדעת חכמים – הקונה מהגוי, צאן טעונות צמר, אף שכל הצמר גדל ברשות הגוי, מאחר שהגיזה היתה ברשות ישראל, הרי זה **חייב** בראשית הגז, שנאמר, "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ", ומאחר שקנה את הצאן, הרי זה גז צאנו. [ורק הקונה מן הגוי את הגיזה לבדה בלא הכבשים עצמם, אף כשקונה את הצמר קודם

הגיזה, פטור מראשית הגז, כי אין זה גז צאנו].

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שתבואה שגדלה ברשות הגוי פטורה מתרומה, כך צמר שגדל ברשות הגוי **פטור** מראשית הגז, ואפילו גזו אחר שנכנס הצאן עצמו לרשות ישראל.

תרומה של שני סוגים ממין אחד

לדברי תנא קמא – הכל מודים, [בין בית שמאי ובין בית הלל], ששני סוגים של מין אחד, כגון שני סוגי תאנים, [שחורות ולבנות], או שני סוגי חיטים, [שחומות ולבנות], **נחשבים כשני מינים שונים**, ואין תורמים ומעשרים מזה על זה.

ולדברי רבי יצחק משום רבי אלעזר – זו דעת בית שמאי, אבל **לדעת בית הלל**, כל סוגי תאנים **נחשבים כמין אחד**, ותורמים מזה על זה, וכל סוגי חיטים נחשבים כמין אחד, ותורמים מזה על זה.

ראשית הגז של כבשים לבנות וחומות

לדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שלעניין תרומה שני סוגים של מין אחד נחשבים כשני מינים, ואינם מצטרפים, כך שני סוגי כבשים נחשבים כשני מינים, ואינם מצטרפים לראשית הגז.

ולדעת חכמים – כל מיני כבשים מצטרפים לראשית הגז, שכולם בכלל הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ".

את ביאור המשנה, "היו לו שני מינים שחופות ולבנות וכו'", נכתוב בעזה"י להלן בדף קל"ח.

האומר כל גורני תרומה

אף שלא נתנה תורה שיעור לתרומה, ויכול אדם לקרוא לחלק גדול מתבואתו בשם תרומה, מכל מקום, האומר שכל תבואתו תהא תרומה, **לא אמר כלום**, כי בתרומה צריך שתהא ראשית, כלומר שיהא ניכר שהמופרש הוא לתרומה ויש לה שיריים שאינם תרומה [=בעינן "ראשית" ששיריה ניכרים].

האומר כל צמר צאני לראשית הגז

לדעת חכמים – האומר שכל צמר צאנו יהא ראשית הגז **דבריו קיימים**.

ולדעת רבי אלעאי – מאחר שדיני ראשית הגז למדים מהאמור בעניין תרומה, כשם שאין אדם עושה כל תבואתו תרומה, כך אין אדם עושה כל צמר צאנו ראשית הגז, והאומר שכל צמר צאנו יהא ראשית הגז, **לא אמר כלום**.

האידינא נהוג עלמא כהני תלת סבי

לדברי רבי יצחק בשלושת הדינים הבאים ההלכה כשלושת הזקנים הללו:

א. בראשית הגז. [והוא הדין במתנות].

הלכה **כרבי אלעאי**, שאמר, **ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ**. [ולכאורה הוא הדין שאינו נוהג בבהמת שותפים, וכן בשאר הדינים האמורים לעיל בעניין ראשית הגז, הלכה כמותו].

ב. בטבילת בעלי קרי לדברי תורה.

הלכה **כרבי יהודה בן בתירא**, שאמר, **בעל קרי מותר ללמוד תורה**, ואין הטבילה מעכבת אותו מללמוד, שאין דברי תורה מקבלים טומאה.

ג. בכלאים.

הלכה **כרבי יאשיה**, שאמר, **אין אדם חייב על זריעת כלאים בכרם**, אלא כשיזרע יחד שלושה דברים אלו, **במפולת יד, חטה, שעורה, וחרצן**.

חומר במתנות [זרוע לחיים וקיבה] **מראשית הגז** גם המתנות וגם ראשית הגז הם מתנות כהונה הניתנים מהבהמות, אולם המתנות נוהגות בשני דברים, שראשית הגז אינו נוהג בהם.

א. בקר ועזים.

חיוב מתנות הוא בכל הבהמות בין בבקר ובין בצאן, שנאמר בו "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְוִיִּים וְהַקְּטָנִים וְהַקְּטָנָה". **וחיוב ראשית הגז**, אינו נוהג אלא **בכבשים בלבד**, שנאמר בו, "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ", ורק גיזת הכבשים, קרויה גז צאן.

ב. מועט.

חיוב מתנות, נוהג אפילו **בבהמה אחת** ששחטה ישראל, שנאמר "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׂוֹר אִם שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְוִיִּים וְהַקְּטָנִים וְהַקְּטָנָה". **וחיוב ראשית הגז**, אינו נוהג אלא **בגוזז** חמשה כבשים, [וי"א אפילו שני כבשים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, טעמי המחלוקת הזו], אבל הגוזז **כבש אחד**, לדברי הכל פטור מלתת ראשית הגז לכהן.

מתנות בטרפות

השוחט **טרפה**, אינו מחויב לתת ממנה את

המתנות לכהן, כי נאמר בחיוב הזה, וְנָתַן לְכֹהֵן הַזֶּה וְהִלְחִיטִים וְהִשְׁבֵּהוּ, ללמד שאין החיוב אלא בדבר הראוי להינתן לכהן, להוציא טרפה, שהמתנות שבה אינן ראויות להינתן לכהן, אלא לכלבו, ולכן אין בה חיוב מתנות.

ראשית הגז בטרפות

< לדעת חכמים – הגוזז את הטרפה, חייב לתת ממנה ראשית הגז לכהן. [ונמצא, שבדבר זה יש חומר בראשית הגז מבמתנות].

< ולדעת רבי שמעון [שהוא התנא של משנתנו שלא נאמר בה חומר בראשית הגז מבמתנות] – הגוזז את הטרפה, פטור מלתת ממנה ראשית הגז לכהן, [ונמצא שבדבר זה מתנות וראשית הגז שווים הם].

- מתחילה אמרו, שרבי שמעון לומד דין זה בגזרה שווה, שנאמר בעניין ראשית הגז לשון נתינה, "תָּתֵן לוֹ", וכן נאמר בעניין המתנות לשון נתינה, "וְנָתַן לְכֹהֵן", והרי זה מלמד בגזרה שווה, שכשם שלא נאמר חיוב מתנות בטרפה, כך לא נאמר בטרפה חיוב ראשית הגז.

אולם דחו זאת, כי אם הוא לומר זה בגזרה שווה מלשון נתינה, כמו כן יש לו ללמוד בגזרה שווה מלשון נתינה האמור בתרומה, "תָּתֵן לוֹ", והרי זה מלמד, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא בארץ, כך ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ, ואילו במשנתנו, [שהיא כדעת רבי שמעון], מבואר, שראשית הגז נוהג גם בחו"ל, ואם כן, על כרחך אינו לומד גזרה שווה על ידי לשון נתינה האמור בראשית הגז.

- ולמסקנה אמרו, שרבי שמעון לומד דין זה, שהגוזז את הטרפה פטור מראשית הגז, בגזרה שווה, ממה שנאמר בעניין ראשית הגז, לשון צאן, "צֹאֲנֶךָ" וכן נאמר בעניין מעשר בהמה לשון צאן, "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאֵן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה", והרי זה מלמד, שכשם שמעשר בהמה אינו נוהג בטרפה, [שנאמר בו, "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֶשְׂרִי"], להוציא מי שאינו ראוי לעבור בעצמו, כגון שנחתכו רגליו מן הארכובה ולמעלה שהוא טרפה, והוא הדין לשאר טרפות], כך ראשית הגז אינו נוהג בטרפה.

ואף שמצד שני, היה מקום ללמוד לחיוב, בגזרה שווה, מהדין האמור בעניין בכור, שהוא קדוש אף כשהוא טרפה, [וטעון קבורה], וגם בו נאמר לשון צאן "כֹּל הַבְּכֹר אֲשֶׁר יוֹלַד בְּבִקְרָךָ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֲקִידָה לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֵר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזֹר בְּכֹר צֹאֲנֶךָ", ואם כן הוא הדין לראשית הגז שיהא נוהג גם בטרפה.

ולכאורה, אף מסתבר להשוות דין ראשית הגז לדין בכור, ולא לדין מעשר, שכן ראשית הגז דומה לדין בכור בשמונה דברים, [א] בכור וראשית הגז נוהגים גם ביתום שמתה אמו קודם לידתו. ומעשר בהמה אינו נוהג ביתום שמתה אמו בשעה שפירש לחיים, כפי שנתבאר בדף ל"ח. [ב-ג-ד] בכור וראשית הגז נוהגים גם בבהמה שקנה מאחרים [=לקוח] ובבהמה שקיבל במתנה ובבהמת שותפים ומעשר בהמה אינו נוהג אלא בבהמה שלו שנולדה ברשותו וכולה שלו. [ה] בכור וראשית הגז נוהגים גם שלא בפני הבית, ומעשר בהמה אינו נוהג אלא בפני הבית. [ו] בכור וראשית הגז, מתנות כהונה הם, ומעשר בהמה נאכל לבעליו. [ז] בכור וראשית הגז אינם טעונים קריאה לקדשם, שהבכור קדוש מאליו, והגז אינו קדוש כלל. ומעשר בהמה טעון קריאת שם לקדשו, על ידי שיוצא עשירי וקורא לו עשירי. [ח] בכור וראשית הגז מותר לכהן למוכרם. ומעשר בהמה אינו נמכר, כמו ששינו במסכת בכורות, במעשר נאמר "לא יגאל", ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, אלא אם כן הוי של יתומים], ולמעשר בהמה, ראשית הגז אינו דומה אלא בשבעה דברים, [א] מעשר בהמה וראשית הגז נוהג בין בזכרים ובין בנקבות, ובכור אינו נוהג אלא בזכרים. [ב] מעשר בהמה וראשית הגז אינו נוהג אלא בטהורים, ובכור נוהג גם בחמור שהוא טמא. [ג] מעשר בהמה וראשית הגז אינם נוהגים אלא בבהמות מרובות, מעשר בעשר בהמות, וראשית הגז בחמש בהמות, ובכור נוהג אף בבהמה אחת. [ד] מעשר בהמה וראשית הגז אינם קדושים מרחם, ובכור קדוש מרחם. [ה] מעשר בהמה וראשית הגז אינם נוהגים אלא בבעלי חיים, ובכור נוהג גם באדם. [ו] מעשר בהמה וראשית הגז נוהגים בפשוטים ולא בבכורים ובכור נוהג רק בבכור. [ז] מעשר בהמה וראשית הגז לא נהגו אלא אחר מתן תורה, ובכורות קדשו במצרים קודם מתן תורה [=קודם הדיבור]].

מכל מקום, מאחר שראשית הגז דומה למעשר בהמה, בכך ששניהם נוהגים בפשוטים ולא בבכורים, ובכור נוהג בבכורים ולא בפשוטים, עניין זה נחשב יותר מהאחרים, ולכן יש להשוות את ראשית הגז למעשר בהמה, ולא לבכור.

דף קל"ז

ראשית הגז אינו נוהג אלא בכבשים

מבואר במשנתנו, שראשית הגז אינו נוהג לא בבקר ולא בעיזים, אלא בכבשים בלבד, ונאמרו בגמרא כמה ביאורים מניין לנו דין זה.

א. בגזרה שווה גיזה גיזה.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

לדברי רב חסדא, דין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְי צֹאֲנֶךָ תָּתֵן לוֹ", וכן אמר איוב "אם לא ברכיני חֲלָצוֹ וּמְגִזּוֹ כִּבְשֵׁי יִתְחַמְּסוּ", והרי זה מלמד, שכשם שגז האמור באיוב, הוא גז לבכור.

כבשים, כך גז האמור בעניין ראשית הגז, הוא

גז כבשים.

- אולם הקשו על דבריו, שכן אם דין זה למד בגזרה שווה, כל שמצינו בו בכתוב לשון גיזה יהא בו חיוב ראשית הגז, ואם כן אפילו בשוורים יהא חיוב ראשית הגז, שכן נאמר בהם לשון גיזה, "לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֶר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ", ואמרו חכמים, שגיזה ועבודה האמורים כאן, שניהם אמורים, הן על השור והן על השה, ואם כן, אפילו גיזת השור קרויה גיזה.

ב. מהכתוב "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאֲנֶךָ תִּתֵּן לוֹ".

שוב אמרו, שדין זה שראשית הגז נוהג בכבשים בלבד, אף שגם בשוורים הדבר קרוי גיזה, כי נאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאֲנֶךָ תִּתֵּן לוֹ", ללמד שאין חיוב ראשית הגז, אלא בדבר הראוי להינתן לכהן עצמו ללבישה, להוציא גיזת שוורים שהיא קשה ואין ראוי לעשות ממנה בגדים אלא שקים בלבד.

ודין זה, שראשית הגז אינו נוהג בעיזים, אף שגם הנגוז מהם ראוי לעשות ממנו בגדים, כי נאמר בכתוב לשון גיזה, וגיזת העיזים, אינה נקראת גיזה אלא תלישה, [שאין דרך לגוזזם אלא לתולשם כנוצה של עוף].

- אולם דחו דברים אלו כי גם לדעת האומרים שבמקום שנאמר לשון גיזה או קצירה אין בכלל זה דברים שאינם נגוזים או נקצרים מודים הם שכל זה כשתלש דבר שדרכו להיגוז או תלש דבר שדרכו להיקצר אבל אם תלש דבר שדרכו להיתלש דינו כגוזז דבר שדרכו להיגוז והרי זה נחשב כגיזה ואם כן גם בעיזים היה ראוי להתחייב בראשית הגז.

ג. מהכתוב "פִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׂבִטֶיךָ לְעַמְד לְשֵׁרֵת בָּשֵׂם ה' הוּא וּבְנִיּוֹ כָּל הַיָּמִים".

לדברי רבי יהושע בן לוי, דין זה שראשית הגז נוהג בכבשים בלבד, למד, ממה שנשמך לו הכתוב, "פִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׂבִטֶיךָ לְעַמְד לְשֵׁרֵת בָּשֵׂם ה' הוּא וּבְנִיּוֹ כָּל הַיָּמִים", הבא ללמד שלא נאמר חיוב ראשית הגז אלא בדבר שראוי לעשות ממנו בגדי כהונה לשרת בהם ואין עושים בגדי כהונה אלא מצמר כבשים [=רחלים] בלבד.

ומגזרה שווה מהכתוב באיוב, "וַיִּמְגְזוּ כְּבָשִׂי וַתַּחֲמֶם", יש ללמוד, שאפילו צמר כבשים אינו חייב בראשית הגז אלא כשהוא רך וראוי להתחמם בו, אבל כבשים שצמרם קשה [כגון שהיו משונים משאר כבשים], פטורים הם מראשית הגז.

שוטף את הרחלים

לדעת חכמים – חיוב ראשית הגז הוא בכל אופן שבו הגיזה מוסרת מהכבשים, בין על ידי גיזה, ובין בשאר אופנים, כגון תלישה, [שמעבירים בנהר ליפותם, והצמר נתלש מהם].

ולדעת רבי יוסי – מאחר שנאמר בתורה לשון גיזה, שהוא הדרך הרגילה להסיר את הצמר מן הכבשים, **אין חיוב ראשית הגז אלא בגוזז כדרכו**, אבל בעושה באופן אחר, אינו חייב בראשית הגז.

לקט קיטוף

< **לדעת חכמים – חיוב לקט**, [שיש להניח לעניים את השיבולים הבודדים הנושרים בשעת הקצירה], הוא **בכל אופן שמנתקים את התבואה מהקרקע**, בין בקצירה ובין בתלישה.

< **ולדעת רבי יוסי – מאחר שנאמר בתורה לשון** קצירה, "וְלִקְטוּ קְצִירְךָ לֹא תִלְקָט", שהיא הדרך הרגילה לנתק את התבואה מהקרקע, **אין חיוב לקט אלא בקוצר כדרכו**, אבל העושה באופן אחר, כגון שקוטף את התבואה אין לנושר דין לקט.

ודווקא כשעושה בדרך שאינה הדרך הרגילה, אבל דבר שדרכו בעקירה [עם השורשים], כגון עדשים, כשעוקר אותם, יש לנושר דין לקט.

וכן דבר שדרכו בתלישה [ביד בלא השרשים], כגון פולים כשתולש אותם יש לנושר דין לקט. [נדבר זה למד, מכך שחזרה תורה כמה פעמים על הקצירה, "קְצִיר", "לְקָצֵר", "בְּקָצְרְךָ", ללמד שכל שהוא כדרכו הרי הוא כקציר].

כמה צאן חייבות בראשית הגז.

אין אדם חייב לתת ראשית הגז לכהן, אלא אם כן, (א) גזז מספר מסוים של כבשים, (ב) והיתה הגיזה כמות מסוימת של צמר. ועתה נבאר בעזה"י, כמה צאן חייבות בראשית הגז, [ולאחר מכן בהמשך, נבאר בעזה"י, כמה צמר חייב בראשית הגז].

< **לדעת בית שמאי – שתי רחלות** קרויות צאן, שנאמר, "וַיִּקְהֶה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְיָה אִישׁ עֶגְלֹת בְּקָר וַיִּשְׁתִּי צֹאֵן", ואם כן, כשאמר הכתוב, "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאֲנֶךָ תִּתֵּן לוֹ", אף שתי רחלות בכלל.

< **ולדעת בית הלל – אין חיוב ראשית הגז**, אלא **בחמש רחלות** [או יותר], שנאמר "וַיִּחַמֵּשׂ צֹאֵן עֲשׂוּיֹת", ומתוך כך שעל חמש צאן נאמר הלשון "עֲשׂוּיֹת", דרשו חכמים, שהדבר בא ללמד, שכשיש לאדם חמש צאן, הרי הן מעשות אותו מצווה שלא היה חייב בה בפחות צאן, ועל כרחך זו מצוות ראשית הגז, שכן, בבכורה ובמתנות הוא חייב אף בבהמה אחת, ומכאן, שאין ראשית הגז, אלא בחמש רחלות לכל הפחות.

< **ולדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי משום אביו שאמר מפי שמועה מפי חגי זכריה ומלאכי** – אין ללמוד שיעור צאן מדברי קבלה, אלא ממה שנאמר בתורה, ובתורה מפורש, "כִּי יִגְנַב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׁה ויִטְבְּחוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשׁוֹר וְאֶרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה", הרי שארבע רחלות קרויים צאן, ומכאן **שארבע רחלות חייבות בראשית הגז**.

תניא אמר רבי, אלמלא דבריהם [של בית שמאי ובית הלל] דברי תורה, ודברי בריבי, [רבי יוסי שהיה גדול בדורו כמו שאמרו, רבי יוסי נמוקו עמו], דברי קבלה, אנו שומעים לדברי בריבי, וכל שכן שדבריהם דברי קבלה, ודברי בריבי דברי תורה. תורת משה קרויה תורה, לפי שנתנה תורה לדורות. ושל נביאים לא קרי אלא קבלה, שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה. [רש"י].

אין הכרעה שלישית מכרעת

במקום שנחלקו שני חכמים, ובאה הכרעה שלישית, כלומר דעה שלישית, שלא נמצאו לה סימוכין בדברי החולקים, אין פוסקים כאותה הכרעה, אף שהיא באה להיות דעה אמצעית, השווה מעט לזה ומעט לזה, כי כשהכרעה היא על פי חילוק וסברא, שלא הסכימו לו שני החולקים, נמצא שההכרעה היא גם דעת יחיד, ואין לסמוך עליה.

כמה צמר חייב בראשית הגז

< **לדעת רבי דוסא בן הרכינס** – גיזה שאין בה צמר במשקל מנה ופרס, [=150 זוז, =37.5 סלעים], אינה קרויה גיזה, ומאחר שחיוב ראשית הגז הוא בגיזת חמש צאן, שיעור הגיזה שיש בה חיוב ראשית הגז, היא לכל הפחות 750 זוז [=187.5 סלעים].

< **ולדעת חכמי המשנה** – אף גיזה של מעט [כלשהו] צמר קרויה גיזה, וכשיגזזו חמש צאן, מכל אחד מעט צמר, יש כאן חיוב ראשית הגז. ונחלקו אמוראים בגמרא, מהו השיעור הזה של מעט צמר הנחשב גיזה.

- **לדברי שמואל**, הכוונה למשקל של 48 זוז [=12 סלעים] **לכל רחלה**, **סך הכל 240 זוז** [=60 סלעים] לחמש רחלות.

- **ולדברי רב**, הכוונה למשקל של 30 זוז [=7.5 סלעים] **לכל רחלה**, **סך הכל 150 זוז** [=37.5 סלעים] לחמש רחלות. [כן נראה מתחיל הסוגיה, כי מתחילה היה נראה, שרב שאמר מנה ופרס, דיבר במנה רגיל, שיש בו 25 סלעים, אולם למסקנת הסוגיה, רב דיבר במנה גדול, שיש בו 40 סלעים, ונמצא שמנה ופרס שאמר רב, יש בו 60 סלעים, וזה כדברי שמואל].

- **ולדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**, הכוונה למשקל 4.8 זוז [=1.2 סלע] **לכל רחלה**, **סך הכל 24 זוז** [=6 סלעים] לחמש רחלות. [כן נראה מתחילת הסוגיה, אולם למסקנת הסוגיה, דברים אלו אמר רבי יוחנן משמו של רבי ינאי, ודעת רבי יוחנן עצמו, שהשיעור הוא 60 סלעים כדעת שמואל].

- **ולדברי עולא אמר רבי אלעזר**, הכוונה לכל שהוא ממש, כלומר, כל שיגזזו חמש רחלות, ואפילו מעט ממש מכל אחת, חייב בראשית הגז.

כמה צמר ניתן לכהן מראשית הגז

< **לדעת רב ושמואל** – בין שהגיזה מרובה, ובין שהגיזה מועטת, [לדברי רב המועטת היא 150 זוז. ולדברי שמואל המועטת היא 240 זוז], **ראשית הגז הניתן לכהנים**, הוא חלק אחד מששים מכל הגיזה, [ולדברי רב, כשהגיזה מועטת ביותר ויש בה חיוב ראשית הגז, החלק הניתן לכהנים הוא משקל 2.5 זוז. ולדברי שמואל, כשהגיזה מועטת ביותר ויש בה חיוב ראשית הגז, החלק הניתן לכהנים הוא משקל 4 זוז = סלע אחד]. **ואולם כשהגיזה מרובה מאוד**, **והחלק הראוי לכהנים הוא גדול**, ובא לחלקו לכמה כהנים, **לא יחלקנו לכמה כהנים**, **אלא אם כן יכול לתת לכל כהן בפני עצמו משקל 5 סלעים** [=20 זוז], [וכל זה לפי משקל יהודה, אבל לפי משקל גליל, שהוא קל במחצה ממשקל יהודה, השיעור הוא משקל 10 סלעים].

< **ולדעת רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** – בין שהגיזה מועטת, שכולה יחד משקל 6 סלעים, ובין שהיא מרובה, משקל 1000 סלעים, החלק הניתן לכהן הוא **5 סלעים** לפי משקל יהודה, [שהם 10 סלעים לפי משקל גליל].

< ודעת עולא – לא נתבאר בסוגיה.

ומבואר בגמרא בדף קל"ח, ששיעור זה של חמישה סלעים, הוא לאחר הליבון, כלומר יש לתת לכהן צמר בשיעור כזה, שאחר שילבנו הכהן, יהיה בידו צמר מלובן משקל חמישה סלעים.

והטעם לשיעור הזה, הוא, כי זה הוא שיעור שיוכלו לעשות ממנו בגד קטן, כמו שיתבאר בעזה"י בדף קל"ח.

שלושה דברים שלדברי רב

ושמואל שיעורם אחד מששים

א. ראשית הגז – בששים.

עניין זה כבר נתבאר לעיל, שלדעת רב ושמואל, אחד מששים מכל הגיזה, ניתן לכהנים.

מדין תורה אין שום שיעור לתרומה, ודי בחיטה אחת להיות תרומה ולהתיר בכך אפילו אלף כור של טבל, אולם חכמים קבעו שיעורים לנתינת התרומה.

בדבר שחייב בתרומה מהתורה נתנו שלושה שיעורים. (א) עין יפה – אחד מארבעים. (ב) עין בינונית – אחד מחמישים. (ג) עין רעה – אחד מששים.

ואמרו רב ושמואל, שכל זה בדבר שחייב בתרומה מהתורה, כגון דגן תירוש ויצהר, אבל דברים שאין חייבים בתרומה אלא מדברי חכמים, כגון פירות האילן וירק, לא תקנו בהם חכמים אלא להפריש אחד מששים בלבד.

ג. פאה – בששים.

מדין תורה אין שום שיעור לפאה, כלומר למה שחייב אדם להניח בסוף שדהו לעניים, וכל שיניח לעניים יצא בכך ידי חובת פאה.

אולם חכמים אמרו, שאף על פי שאין לפאה שיעור מהתורה, לא יפחות אדם לפאה מששים, אלא יניח לפחות חלק אחד מששים משדהו לפאה.

ואמרו רב ושמואל, שלא רק בארץ יש להניח פאה שהיא אחד מששים מהשדה, אלא אף בחוצה לארץ.

-

הפאה, והבכורים, ומצוות ראייה ברגל, הם מהדברים שלא קבעה להם תורה שיעור.

רחלים או רחלות

"רחלים" הוא לשון התורה, כמו שנאמר בעניין מנחת יעקב לעשו, "עזים מאתים ותִּישִׁים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מאתים ואֵילִים עֶשְׂרִים".

ו"רחלות" הוא לשון חכמים, כמו ששנינו במשנתנו, "חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס חייבות בראשית הגז".

ואין להחליף ביניהם, אלא לעולם בלשון משנה יש לומר "רחלות", ובלשון תורה "רחלים", שלשון תורה לעצמה, ולשון חכמים לעצמן. [כן אמר רבי יוחנן לאיסי בר היני, כששמע אותו מלמד את בנו את משנתנו, ומחליף בה ואומר רחלים].

מאן ריש סידרא [=ראש ישיבה] בבבל

כשעלה איסי בר היני מבבל, שאל אותו רבי יוחנן – מי ראש ישיבה בבבל.

וענה לו איסי – אבא אריכא, [וזהו רב, ששמו אבא, ונקרא אריכא, משום שהיה ארוך [=גבוה] בדורו].

אמר לו רבי יוחנן – וכי כך אתה קורא לו בשמו, אבא אריכא, ואינך אומר רבינו [כלומר אבא רבינו], בלשון כבוד, הלא זכור אני, שכשהיה כאן בארץ ישראל, קודם שירד לבבל, היה חשוב ממני, שהוא [רב] היה יושב לפני רבי, [כלומר בשורה הסמוכה לרבי יהודה הנשיא], ואני [רבי יוחנן], הייתי יושב שבעה עשר שורות אחריו, והיו רבי ורב נושאים ונותנים בהלכה, ויוצאים זיקוקים של אש מפיו של רב לפיו של רבי, ומפיו של רבי לפיו של רב, ואני לא הייתי מבין מה הם אומרים, ואתה קורא לו אבא אריכא ?

דף קל"ח

חמת של עור

< חמת של עור, שנשלמה עשייתה, הרי היא כלי, ומקבלת טומאה עד שתינקב נקב המבטל אותה מלהיות כלי.

- לדעת חכמים רק אם ניקבה נקב גדול שרימונים יוצאים דרכו אינה ראויה להיות כלי ובטלה מתורת כלי לקבל טומאה.

- לדעת רבי אליעזר בן יעקב רק אם ניקבה נקב גדול שפקעיות של שתי יוצאים דרכו אינה ראויה להיות כלי ובטלה מתורת כלי לקבל טומאה כי עיקר תשמיש החמת לתת בו פקעיות של שתי ולא לתת בו רימונים וסתם פקעת של שתי משקלם עשר סלעים ומבואר במשנה ששיר זה הוא רביעית של מנה של ארבעים סלעים [וכאן מצינו משנה נוספת שמזכירה מנה בן ארבעים סלעים כמו המנה שדיבר בו רב כפי שנתבאר בדף קל"ז].

< וכל זה אחר שכבר נשלמה החמת להיות כלי שלם, וחזרה וניקבה, אבל חמת שעדיין לא נגמרה עשייתה, אף שחסר בה מעט לגמור תפירתה, ואין באותו מעט כדי שיצאו בו רימונים, אינה מקבלת טומאה.

הטעם ששיעור נתינה של ראשית

הגז הוא כדי לעשות ממנו בגד קטן

כבר נתבאר לעיל, שהטעם לכך, ששיעור הגיזה הניתנת לכהן הוא חמישה סלעים, משום שזה השיעור שבו ניתן לעשות בגד קטן, [אבנט], ומאחר שנאמר בכתוב, "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ", צריך שיקבל הכהן שיעור של נתינה, ובפחות משיעור של עשיית בגד קטן, אין זה שיעור

ואמר רבי יהושע בן לוי, שדין זה, ששיעור נתינה הוא כדי עשיית בגד קטן, למד ממה **שנסמך לדין זה הכתוב**, "כי בו פָּחַר ה' אֶקִיף מִכָּל שְׁבָטֶיךָ לְעִמּוֹד לְשָׂרָת בָּשֶׁם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים", שיש ללמוד ממנו, **שיש לתת לכהן צמר, שיהא ראוי לעשות ממנו דבר שבו יעמוד לשרת, כלומר אחד מבגדי כהונה.**

ומאחר שכלל בידינו, תפסת מרובה לא תפסת, על כרחך, הכוונה לצמר בשיעור עשיית אבנט, שהוא הבגד הקטן ביותר שמשרתים בו אהרן ובניו.

- אבל אין לומר שהכוונה לכיפה קטנה שהיתה בראש כהן גדול תחת הציץ, כי נאמר בכתוב הנ"ל, "לְעִמּוֹד לְשָׂרָת בָּשֶׁם ה' הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים", ללמד שיש לתת צמר, בשיעור עשיית בגד הראוי לשרת בו גם אהרן וגם בניו, וכיפה שתחת הציץ, אין משמש בה אלא הכהן הגדול בלבד.

- ואף שיש אומרים, שרק אבנטו של כהן גדול [בשאר ימות השנה חוץ מיום הכיפורים] היה עשוי צמר [ופשתים], אבל אבנט שאר הכהנים היה עשוי פשתן, ואם כן גם אבנט של צמר אינו בגד הראוי לכל הכהנים לשרת בו, מכל מקום, מאחר שבגד ששמו אבנט ראוי לכל הכהנים לשרת בו, די בכך שיתנו לכהן צמר שיש בו שיעור לעשות אבנט, אף שבצמר הזה לא יוכלו לעשות בגד שישרת בו.

ממה נעשה האבנט של בגדי כהונה

אבנט של כהן גדול – אבנט של יום הכיפורים היה עשוי מפשתן בלבד, שנאמר בעניין עבודת יום הכיפורים, "וּבְאַבְנֵט בֶּד [פשתן] יִחָגֵר". ואבנט של שאר ימות השנה, היה עשוי מצמר ופשתים, שנאמר בעניין עשיית בגדי כהונה, "וְאֵת הָאַבְנֵט שֵׁשׁ [=פשתן] מְשֻׁזָּר וּתְכֵלֶת [של צמר] וְאַרְגָּמָן [של צמר] וְתוֹלַעַת שָׁנִי [של צמר]".

ואבנט של כהן הדיוט – י"א שהיה עשוי מפשתן בלבד, כאבנט של כהן גדול ביום הכיפורים. וי"א שהיה עשוי מצמר ופשתים, כאבנט של כהן גדול בכל השנה.

צמר צבוע או מלובן קודם נתינת ראשית הגז

מי שגזו צאנו, וצבע את הגיזה קודם שנתן ממנה ראשית הגז לכהן, הרי זה פטור מלתת ראשית הגז לכהן, כי הצביעה נחשבת כשינוי הצמר, והרי הוא כמזיקו, וכבר נתבאר בדף ק"ל, שהמזיק מתנות כהונה, פטור מלשלם לכהן את הנזק.

ודווקא כשצבע את הגיזה, אבל ליבנה בלבד, אין הדבר נחשב כשינוי, ועדיין חייב בראשית הגז.

מכר כל רחלה מיד אחר

גיזתה קודם גיזת חברותיה

כבר נתבאר, שאין אדם חייב לתת ראשית הגז, אלא אם כן גזו חמש רחלות שגופן שלו, ולא די בכך שהצמר שלהם קנוי לו, [כגון שקנה צמר שעל גבי רחלות של חבריו].

ונחלקו חכמים מה הדין אם היו לו חמש רחלות, וגזו מהן שיעור גיזה, אלא שאחר כל גיזה מכר את זו שגזו, ונמצא שאף שבשעת גיזת כל אחת, גזו רחל שלו, ואם כן גזו חמש רחלות שהיו שלו בשעת הגיזה שלהן, מכל מקום, בשעה שגזו את האחרונות, כבר לא היו לו חמש רחלות, שכן אז כבר מכר את הראשונות.

לדעת רב חסדא – אף על פי שמכר כל רחלה מיד אחר גיזתה, קודם גיזת חברותיה, מאחר שבשעת גיזת כל אחת, היתה שלו, הרי זה חייב בראשית הגז.

ולדעת רב נתן בר הושעיא – מאחר שאין חיוב הגיזה בא אלא כשגזו את כל השיעור של חמש רחלות, ובאותה שעה שגזו את החמישית להתחייב בראשית הגז, כבר לא היו לו חמש רחלות, הרי זה פטור מראשית הגז.

ראשית הגז בצאן של גוי

כבר נתבאר, שהקונה צמר שעל גבי צאן של גוי, כדי לגוזו, אף על פי שקנה את הצמר קודם הגיזה, הרי זה פטור מראשית הגז, כי הצאן עצמו של הגוי, ולא חייבה תורה לתת לכהן ראשית גז אלא מצאן של ישראל, שנאמר, "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶיךָ תִּתֶּן לוֹ".

והרוצה להתחייב בראשית הגז אף בגיזת צמר של צאן גוי, יקנה ממנו את גוף הבהמות עד אחר הגיזה.

- לדעת רב חסדא, די בכך שיקנה ממנו כל אחת מהרחלות עד אחר גיזתה שלה.

- ולדעת רב נתן בר הושעיא, יקנה ממנו את כל הרחלות עד אחר גיזת האחרונה.

הלוקח גז צאנו של חברו

< מי שמכר גז צאנו לחברו, ולא שייר לעצמו מהצמר כלום, מאחר שידוע לכל שיש למוכר חובה לתת מהצמר הזה ראשית הגז לכהן, כשהקונה קונה את הכל, הוא קונה על דעת כן,

שיתן לכהן מהצמר את הראוי לו מהמוכר, ואינו יכול לומר למוכר, שיחזיר לו ממון, תמורת מה שנותן לכהן.

< ומי שמכר חלק מגז צאנו לחבירו, ושייר לעצמו מקצת מהגיזה, על המוכר לתת ראשית הגז על הכל, מאותו חלק ששייר לעצמו, כי מאחר שיש למוכר חובה לתת מהגיזה הזו ראשית הגז לכהן, כשמכר את הצמר, לא מכר אלא את הצמר שיש לו בגיזה, ולא את החלק הראוי להינתן ממנה לכהן, ולפיכך, כל הראוי להינתן לכהן, נותר ביד המוכר עבור הכהן, ועליו לתת אותו לכהן.

ואם כשמכר את הגיזה ושייר ממנה לעצמו, מכר כל הגיזה הגרועה, ושייר לעצמו את המשובחת, ואינו רוצה להפסיד, לתת מן המשובח על הגרוע, יחזור ויקנה מהקונה גיזה, כפי הראוי לתת על הגרוע שקנה, ויתן אותו לראשית הגז. [כן יעשה, הן כשמכר שחופות, ושייר לעצמו לבנות, שצמרן טוב מצמר השחופות. והן כשמכר זכרים, ושייר לעצמו נקבות, שצמרן טוב מצמר הזכרים, כי הצמר של הנקבות הוא רך, ושל הזכרים קשה]

פאת אילנות שבשדה לבן

כבר נתבאר, שחייב אדם להניח פאת שדה לעניים, הן בשדה לבן, [של מיני דגן], והן בשדה אילן.

ומי שיש לו שדה לבן, ובתוכה שנים או שלושה אילנות, נחשב הכל כשדה אחת, ובכך שמניח פאה לשדה הלבן, פטר גם את האילנות מפאה.

וכן הדין, אם אחר שהתחיל לקצור את השדה, שאז כבר חל עליו חיוב לתת פאה, מכר מקצת מהאילנות לחבירו, ושייר לעצמו אילן אחד, מאחר שבתחילת הקצירה, כבר נתחייב לתת פאה לכל האילנות, כשמכר חלק מהאילנות, נותר כל חיוב הפאה עליו, ולא על הקונה, ומאחר שחיוב הפאה לאילנות מוטל עליו, יוצא בכך שמניח פאה לדגן שבשדה, כי זה שהשדה שלו, לגביו האילנות ומיני דגן שבה נחשבים כשדה אחת, ודי בפאה אחת שמניח בשדה הדגן בשביל הכל.

אבל כשמכר חלק מהאילנות קודם שהחל לקצור, שעדיין לא נתחייב לתת פאה לשדה זו, חיוב פאה שעל האילנות הללו מוטל על הקונה, וכן אם מכר את כל האילנות, אף אחר שכבר התחיל לקצור, מאחר שכל האילנות ביד הקונה, אין לומר שחיוב פאה שלהם יהא מוטל על המוכר, ולכן, בשני האופנים הללו, הקונה נותן פאה לאילנות. ובשני האופנים הללו, מאחר שאין זו שדה אילן, אין די לקונה שיניח פאה באילן אחד עבור שאר האילנות שקנה, אלא כל אילן נידון לעצמו, וצריך להניח לכל אילן פאה בפני עצמו.

סליק פרק ראשית הגז

פרק שנים עשר שילוח הקן

דף קל"ח

[דברים כ"ב ו'-ז'] פִּי יִקְרָא קֵן צְפוּר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל יֶעָ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים.

מצוות שילוח הקן, היא, שלא ייטול אדם אפרוחים או ביצים, כשהאם רובצת עליהם, אלא תחילה ישלח את האם, ואחר כך ייטול את האפרוחים או את הביצים.

ומצווה זו נוהגת בכל מקום, [בארץ ובחוץ לארץ]. ובכל זמן, [בפני הבית ושלא בפני הבית]. בחולין אבל לא במוקדשים. בעוף טהור בלבד. ושאינו מזומן.

בין בארץ בין בחו"ל

ששה פרקים במסכת זו, פותחים בכך, שהדין המבואר באותו פרק, נוהג בין בארץ ובין בחו"ל. [ואלו הם. (ה) אותו ואת בנו. (ו) כיסוי הדם. (ז) גיד הנשה. (י) הזרוע והלחיים. (יא) ראשית הגז. (יב) שלוח הקן].

וברובם נשנה עניין זה שלא לצורך, כי דין פשוט הוא, שהם נוהגים בין בארץ ובין בחו"ל, שכן חובת הגוף הם, ולא חובת קרקע, וכל מצוות שהן חובת הגוף נוהגות בכל מקום.

ורק בעניין (יא) ראשית הגז, [וכן בעניין (י) הזרוע לחיים וקיבה], נשנה הדבר לצורך, כי נחלקו חכמים בדבר זה, ודעת רבי אלעאי, שראשית הגז, [וכן זרוע לחיים וקיבה], אין נוהג אלא בארץ, [שלומד זאת בגזרה שווה מתרומה, כפי שנתבאר לעיל בדף קל"ו], ולפיכך הוצרך התנא של המשנה לבאר, שלדעתו אין הדין כדעת רבי אלעאי, ודברים אלו נוהגים בין בארץ ובין בחו"ל.

ומאחר שהוצרך לשנות בשני עניינים אלו שהדין נוהג בין בארץ ובין בחו"ל, שנה זאת גם

בשאר עניינים, אף שלא היה צורך בדבר.

בפני הבית ושלא בפני הבית

ששה פרקים במסכת זו, פותחים בכך, שהדין המבואר באותו פרק, נוהג בין בזמן שבית המקדש קיים ובין אחר החורבן. [ואלו הם. (ה) אותו ואת בנו. (ו) כיסוי הדם. (ז) גיד הנשה. (י) הזרוע והלחיים. (יא) ראשית הגז. (יב) שלוח הקן].

וברובם נשנה עניין זה שלא לצורך, כי דין פשוט הוא, שהם נוהגים בין בזמן הבית ובין אחר החורבן, שכן דברים אלו אינם תלויים בבית המקדש.

ורק בעניין (ה) אותו ואת בנו, נשנה הדבר לצורך, כי מאחר שדין זה נאמר בתורה בענייני קדשים, [הכתוב שלפניו, "שור או כֶּשֶׁב או עֹז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אִשָּׁה לַה'"], והכתוב שאחריו, "וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַה' לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ"], לפיכך היה מקום לומר, שאינו נוהג אלא בקדשים, ובזמן הבית, שיש קדשים, אבל אחר החורבן, שאין קדשים, לא יהא נוהג דין זה, ולפיכך הוצרך התנא של המשנה לבאר, שדין זה נוהג אף אחר החורבן.

ומאחר שהוצרך לשנות בדין זה, שהוא נוהג גם אחר החורבן, שנה זאת גם בשאר עניינים, אף שלא היה צורך בדבר.

בחולין ובמוקדשים

בששה פרקים במסכת זו, נתבאר בפתיחתם, האם הדין המבואר בהם נוהג בחולין, והאם הוא נוהג בקדשים. [ואלו הם הנוהגים בין בחולין ובין במוקדשים. (ה) אותו ואת בנו. (ז) גיד הנשה. ואלו הם הנוהגים בחולין ולא במוקדשים. (ו) כיסוי הדם. (י) הזרוע והלחיים. (יא) ראשית הגז. (יב) שלוח הקן]

ובאחד מהשנים שנתבאר בהם שהם נוהגים בין בחולין ובין במוקדשים, כלומר **באותו ואת בנו, לצורך נשנה בו הדין הזה, שנוהג בין בחולין ובין במקדשים**, כי היה מקום לומר, הואיל ונאמר בתורה בענייני קדשים, לא יהא נוהג אלא בקדשים, ולפיכך הוצרך התנא לפרש, שדין זה נוהג בין בחולין ובין בקדשים.

וכן בארבעת העניינים שנתבאר בהם שנוהגים בחולין ולא בקדשים, לצורך נשנה בהם הדין הזה, ללמד שאינם נוהגים בקדשים.

ומאחר שברוב העניינים הוצרך התנא לפרש במה נוהגים, שנה זאת גם בעניין גיד הנשה, אף שלא היה צורך בדבר, שכן דין פשוט הוא, שאיסור שהיה בו כשהיתה הבהמה חולין, לא פקע ממנו, כשהקדישוה. [ומעתה אין אנו צריכים לכל מה שנתבאר בתחילת פרק גיד הנשה, מה חידוש המשנה בכך ששינו, "בין בחולין בין במוקדשים", כי באמת אין כאן חידוש, ולא נשנה עניין זה, אלא משום שנשנה בשאר עניינים].

אם שאין לך רשות לשלחה

כשאסרה תורה ליטול את האפרוחים או הביצים שבקן כשהאם רובצת עליהם, התירה את הדבר על ידי שילוח האם, שנאמר "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ".

ומכאן יש ללמוד, שלא נאמר דין זה של שילוח הקן, לאסור את האפרוחים או הביצים בלא שילוח האם, אלא כשמותר לשלחה, אבל כשאסור לשלח את האם, ואין לקיים את הכתוב "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם", לא נאמר גם הכתוב, "לא תקח האם על הבָּנִים", ומותר לקחת את האפרוחים או הביצים, אף כשהאם רובצת עליהם.

ובדף זה, נזכרו בגמרא שני אופנים, שאסור לשלח את האם, ולכן לא נוהג בהם דין שילוח הקן.

א. במקודשים.

כשהאם שייכת להקדש, אסור לשלח אותה, כי בכך יש הפסד להקדש, וצריך להשיבה לגזבר, ומאחר שאסור לשלחה, אין בדבר איסור, "לא תקח האם על הבָּנִים". [ודין זה יתכן, כשהקדיש אותה, ואחר כך ברחו וקיננה באיזה מקום, שאינה נחשבת מזומן, אבל היא קדושה].

ב. עוף שהרג את הנפש.

כשהאם הרגה את הנפש, [ואחר כך ברחו, ונמצאה בקן], אסור לשלח אותה, כי מאחר שהרגה נפש, מצווה להביאה לבי"ד, שיגמרו דינה למיתה, שנאמר, "וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ" ומאחר שאסור לשלחה אין בדבר איסור "לא תקח האם על הבָּנִים".